s-a osîndit la temniţa Snagovului pentru călcarea ce voise să facă unui hangiu şi în urmă la ocnă pentru omorul Nodreanului. S-a prins nenorocitul singur arătînd o vîrstă pe care nu o are şi carea se constată în interogatoriile vechi ; asemenea îl dă de gît şi arătarea că nu a fost în nici o pricină criminală.

— Ce spui, domnule procuror ? zise Dăngescu prefăcînd surprinderea.

— Credeţi că acesta este curatul adevăr, şi dacă nu l-am dat pe faţă cînd îi luam interogatoriul, aceasta am făcut-o pentru consideraţia şi stima ce vă port.

— Vă mulţumesc pentru această delicateţă, care mă flatează şi pentru care vă voi rămînea prea recunoscător. Dar fii bun, domnule procuror, şi încuviinţează că Neagu, deşi a comis greşale în trecut, nu poate fi implicat în împrejurarea omorului. Vă încredinţez pe onoare că el nu este vinovat.

— Sunt convins de aceasta, zise procurorul, şi precum v-am mai spus nu mai rămîi la nici o îndoială. Acum însă că suntem singuri, daţi-mi voie a mă duce să caut în camera lui Neagu ca să îndeplinesc legala cerere a Sălcianului ; credeţi că forma nu iartă să fac altfel, şi afară de aceasta nu se poate compromite onoarea casei dumneavoastră, căci cercetarea o vom face împreună şi va rămînea între noi.

Dăngescu stătu cîteva minute înainte de a răspunde, dar gîndindu-se că Bolboacă avusese grija să spele noaptea scîndurile şi să le acopere cu un covor, socoti de cuviinţă a lăsa pe procuror să-şi facă cercetarea ca să înlătureze printr-aceasta orice bănuieli ar putea să aibă.

— Dacă această este dorinţa dumitale, zise el procurorului, şi fiindcă forma nu te iartă să faci altfel, mie îmi place să respectez legea şi consimţ a merge împreună să vizităm camera vătafului meu de curte.

Procurorul se scoală împreună cu Dăngescu, care îl introduce în una din cele două camere ale lui Neagu Bolboacă, nu însă în aceea unde se săvîrşie omorul. Amîndoi privesc cu de-amănuntul şi nu văd nimic care să provoace bănuială. Erau gata să plece, cînd dregătorul, aruncîndu-şi privirile pe uşa care răspundea în cealaltă ca-

meră, zăreşte pe clanţă şi deasupra ei nişte urme de degete pline de sînge ; el se apropie, priveşte clanţa de aproape la marea mirare a Dăngescului, care observă asemenea, şi cînd bagă de seamă că observaţia sa era dreaptă, deschide uşa, intră în camera unde se săvîrşise omorul ,şi începe să o observe. Aci el dovedi mai multe urme de sînge. Pe ziduri zări picături de sînge ; ridică covorul, văzu pe scînduri urmele petelor de sînge carii nu se putuse şterge, deşi Bolboacă le frecase şi le spălase toată noaptea. Procurorul se încredinţă din această cercetare că omorul se săvîrşişe chiar în acea cameră şi că omorîtorul trebuia să fie Neagu Bolboacă prin înţelegere şi în complicitate cu Dăngescu.

— Ce să însemneze, cocoane Stamate, acele degete după uşă pline de sînge, picăturile de sînge după ziduri, petele de sînge după scînduri şi covorul aşternut ca să le ascunză ?

Dăngescu nu ştiu ce să răspunză ; el rămase pe gînduri şi nu putu deschide gura decît după cîteva minute :

— Nu ştiu ce să-ţi spui, domnule procuror. Înţelegi că eu nu poci cunoaşte ce se petrece aici, presupui însă că poate să fi tăiat Neagu vreo găină, cum mi se pare că are obicei să mănînce noaptea şi să o frigă singur la gura sobei. Aceasta este o slăbiciune a lui care i-a rămas din tinereţe.

Procurorul nu păru satisfăcut pe un asemenea răspuns, care nu avea nici un sens. El se uită la gura sobei şi o văzu aşa de curată că nu descoperi cel mai mic semn care să dovedească că a putut servi vreodată de cuhnie onorabilului vătaf de curte. Nevoind să afle mai mult, se dispuse să iasă din acea cameră, dar cînd deschise uşa, se întîlni piept în piept cu Bolboacă. Procurorul simţi o mulţumire secretă cînd îl zări pe paşii lui şi fără a-i lăsa timpul să se dezmeticească, începu să-i vorbească :

— Bine ai venit, domnule Neagu. Te rog răspunde-mi fără gîndire multă cum s-a întîmplat să găsesc în camera dumitale picături şi pete de sînge pe scînduri, pe uşă şi pe ziduri ?

— Nu ştiu, domnule procuror ca să fie sîn...ge în camera mea, răspunse Neagu bolborosind. Dacă din întîm-

plarc ați văzut sîn... ge ,neapărat că Sălcianu va fi venit pe furiș și îmi va fi făcut acest rău. Sunt încă sigur de aceasta pentru că în acest scop a cerut ca să căutați în camera mea.

— Te-aș crede, zise procurorul cu ironie, dar petele de sînge ce am văzut pe scînduri sunt spălate și frecate și nu poci presupune ca Sălcianu să fi avut curajul să vie la dumneata așa în pripă, precum și timpul de a spăla scîndurile. Nu vezi că arătările dumitale sunt absurde ?

Atît Bolboacă, cît și stăpînul său se încredințară cu desăvîrșire că sunt înfundați de finul dregător și compromiși în formă cu dovezi palpabile. Bolboacă nu mai îndrăzni a deschide gura ; el privi cu un aer trist pe Dăngescu și acesta, neștiind cum să-l mai apere, se hotărî a alerga la mijlocul ce-și propusese :

— Să ne suim în camera mea, zise el procurorului. Acolo ne vom înțelege și vom regula împrejurarea ca să fim mulțumiți cu toții.

Și zicînd acestea, Dăngescu luă brațul procurorului, suiră scara împreună și intrară în cameră unde găsiră pe Mercescu și pe Năndăreanu așteptîndu-i. Bolboacă îi urmase de departe și se pusese la ușă în sentinelă gata a intra în cameră la cea dintîi chemare a stăpînului său.

— Ce poftiți, domnilor ? întreabă Dăngescu pe Mercescu și pe Năndăreanu îndată ce-i vede.

— Am dori să găsim pe domnu procuror, zise Mercescu cu respect. Am aflat că este aici și am venit să-i depunem niște dovezi în pricina omorului unei femei.

— Eu sînt acela pe care-l căutați, domnilor, zise procurorul.

Mercescu scoate două cîrtii din buzunar și le încredințează procurorului. Acesta le citește și cînd termină, le răspunde :

— Lăsați aceste dovezi la mine și să veniți a constata că sunt ale dumneavoastră cînd va fi înfățișarea la tribunal.

— Prea bine, domnule procuror, zise Mercescu și Năndăreanu într-o singură voce.

După aceasta, ei își iau ziua bună de la procuror și ies din cameră.

— Ce dovezi sunt acestea, domnule procuror? întreabă Dăngescu cînd rămaseră singuri.
— Nu mă îndoiesc că trebuie să aveți cunoștință de dînsele, răspunse procurorul zîmbind.
— Nu înțeleg nicidecum ce vrei să zici?
— Aceste dovezi sunt făcute astfel încît după lege s-ar cuveni să se pedepsească domnii martori mincinoși.
Dăngescu pătrunse înțelesul acestor din urmă cuvinte ale procurorului și găsi de cuviință a nu mai prelungi convorbirea asupra dovezilor, ci a păși repede la scopul ce-și propusese. În această intenție, el zice procurorului:
— Ascultă, domnul meu: te rog pe onoare, spune-mi în sinceritate ce ai constatat din cercetarea ce ai făcut în casa mea și ce părere îți dai despre omorul săvîrșit?
— Aș fi gata a vă răspunde, zise finul procuror zîmbind; mi-e teamă însă că vă veți supăra.
— Să nu crezi aceasta, strigă Dăngescu cu iuțeală. Pe viața și pe averea mea te încredințez că nu mă supăr.
— De vreme ce este așa, mă hotărăsc a vă comunica părerea mea. Iată, cocoane Stamate, ce crez din împrejurările de față: bietu Sălcianu este nevinovat ca mielul lui Dumnezeu, dar așa de nevinovat încît l-aș lua în sufletul meu. Neagu Bolboacă este omorîtorul și nu rămîi un minut la îndoială, căci, precum v-am mai spus, el a mai săvîrșit și alte crime. Ne întoarcem la formă și vă arăt că în interogatoriu este vinovat de sus pînă jos: a arătat o vîrstă pe care nu o are; a mințit că nu a mai fost în pricini criminale, a zis *am... n-am...* cu un cuvînt a cugetat să înșele guvernul; apoi petele, degetele și picăturile de sînge din camera lui nu sunt oare destule dovezi ca să fie, nu bănuit, ci dovedit în toată regula de omorîtor?
Dăngescu asculta cu ochii în pămînt. Procurorul reluă:
— Nu mă îndoiesc că, ca orice boier care are cîte un servitor iubit, să fi dobîndit și dumneavoastră slăbiciune de acest ticălos, care, mîine-poimîine, ajungînd într-o poziție mai bună decît a dumneavoastră, ferească-l dracu, nici nu v-ar băga în seamă. Așadar, credeți ce vă spui că el este omorîtorul.

— Poate să fie ceea ce zici, dar nu voi să se osîndească vătaful meu de curte ; de la dumneata cer ca vinovat sau nevinovat să-l scapi. Îți dau o sută de galbeni.

— Nu-mi bag sufletul în păcate pentru o sută de galbeni. Este adevărat că sunt sărac, prea sărac încă și cu o mulțime de copii, dar pentru o sută de galbeni scăpînd pe Bolboacă, voi fi scos și voi rămînea pe drumuri.

— Ce voiești atunci ? zise Dăngescu. Mii de galbeni nu-ți poci da căci și eu am destule cheltuieli. Aide, ia trei sute de galbeni și nu mai zice pis.

— Ascultă cocoane Stamate. Nici una, nici alta. Ești bogat destul ; dă-mi cinci sute de galbeni și să nu mai fie vorbă. Voi face o lucrare să-ți placă, astfel încît să-mi mai dai și un prezent *.

— Ți-i dau, cu condiție însă ca să acuzi pe Sălcianu.

— Cum să-l acuz, cocoane Stamate, pe cîtă vreme el nu este vinovat ? Ș-apoi nu am temeiuri pe carii să sprijin acuzarea lui.

— Ai niște temeiuri minunate, zice Dăngescu care se ocupa în acest moment a deschide o casă de fier.

— Spuneți-mi-le și voi fi gata a vă servi.

— Acele dovezi ale domnilor ce veniră adineaori, nu sunt ele o armă puternică pentru acuzarea Sălcianului ?

— Aveți dreptate. Uitasem dovezile. Ei bine, Sălcianu va fi osîndit prin actul meu de acuzație.

— Vezi, așa te voi ; nu umbla pe drumuri încrucișate, zise Dăngescu închizînd casa de fier și ținînd o pungă în mînă. Iată cinci sute de gălbenași, ferecați, drepți la cumpănă și negăuriți. Ești destul de bine plătit. Acum, încredințează-mă că vei face o lucrare așa precum ți-am zis.

— Vă jur pe onoarea mea, zise procurorul luînd punga cu o bucurie ce nu se poate descrie.

— Să lăsăm dracului onoarea la o parte, observă Dăngescu. Aceasta nu poate fi o încredințare pentru noi. Îmi trebuie un înscris din parte-ți.

— Ce fel de înscris poftiți ,cocoane Stamate ?

---

* Scenă fictivă ca multe altele, precum s-a arătat în prefață. Sunt departe de a atinge susceptibilitatea vreunui funcționar. Intriga romanței nu mă ierta a face altfel.

— Foarte simplu și în cîteva cuvinte, adecă : „Eu subsemnatul mă oblig printr-aceasta către d-lui coconu Stamate Dăngescu, ca la întîmplare de a nu se osîndi prin actul meu de acuzație Sălcianu cojocarul, și de a se osîndi Neagu Bolboacă în pricina omorului fetei croitorului din Ulița cu sfinți, să fiu dator a-i înapoia galbeni cinci sute ce am luat de la dumnealui pentru a face o asemenea lucrare". Să-l iscălești și să-i pui data de astăzi.

— Pentru ce să vă dau acest înscris, cocoane Stamate ? Ce, nu mai aveți încredere în mine ?

— Am prea multă încă, dar oricum o batalama la mînă nu strică pentru asigurarea mea ; înțelegi că voi să fiu liniștit și să dorm fără vise. Îndată ce vei înainta tribunalului actul de acuzație, așa precum îl cer, vei veni să-ți dau înscrisul ca să-l rupi. Înțelegi că nu mă poci servi cu dînsul împrotiva dumitale decît numai în cazul cînd nu te vei ține de cuvînt.

— Prea bine, cocoane Stamate ; aveți dreptate.

Și zicînd acestea, procurorul se duce la masă, ia cîrtie și condei și redigează înscrisul conform cererei ce i se făcuse. După ce-l termină, îl subscrie, îi pune data și-l prezentează Dăngescului. Acesta îl citește, și, după ce se convinge că este astfel precum dorea, îl strînge și îl bagă în buzunar.

— Îți mulțumesc, domnule procuror ; am făcut lucrurile cît se poate de bine. Rămîne acum să vedem rezultatul și să-ți arăți meșteșugul.

— Aceasta mă privește pe mine, zise procurorul luîndu-și pălăria și bastonul. Vă sărut mina și vă foarte mulțumesc.

— La revedere, domnule procuror. Și Dăngescu iese să petreacă pe procuror.

Acum să căutăm dacă toate aceste mașinații petrecute între Dăngescu și procuror, între martorii mincinoși și între ceilalți interesați la împrejurare, rămăsese secrete. Aceasta nu o putem crede, căci într-o casă mare ca a Dăngescului, în care se afla un cîrd de oameni ce umblau în toate părțile ca furnicele, trebuia neapărat să fi avut vreunul curiozitatea de a cunoaște împrejurarea care provocase venirea atîtor dregători publici.

Ne aducem aminte că Dăngescu, în întreţinerile ce avusese, i se păruse în două rînduri că ascultа cineva la uşă şi că acel cineva nu fusese descoperit, deşi Bolboacă deschisese uşa ca să se încredinţeze. Cu toate acestea, observaţiile Dăngescului nu fusese păreri, căci în adevăr un om ascultase la uşă şi acest om nu era altul decît fiul său Alexandru, care ocupa o cameră alături cu a tatălui său. Alexandru auzise tot complotul ce se urzise în contra Sălcianului şi avea nevoie a-şi rechema dreapta judecată ca să hotărască linia de conduită ce trebuia să urmeze într-o împrejurare atît de delicată ce esista între tatăl său şi părintele amantei sale. Cu cît el se gîndea mai mult, cu atît minţile i se rătăceau. Susţiind pe tatăl său, trebuia să nenorocească pe Sălcianu ; protegînd pe acesta, trebuia să dezonoreze familia şi pe cel ce i-a dat viaţa.

„Dumnezeul meu, ce trebuie să fac ? îşi zicea el. Nu poci lăsa pe bătrînul Sălcianu să sufere o osîndă nedreaptă, nici pe ticălosul meu de tată să-l denunţ de omorîtor. Tatăl meu omorîtor !... ce ruşine !... cel puţin de nu ar afla muma mea..."

Alexandru trecea de la o cugetare la alta, cînd Bolboacă intră în cameră la dînsul.

— Ce cauţi aici, mizerabile ? îl întreabă Alexandru cu o căutătură spăimîntătoare.

— M-a trimis coconu ca să vă spui să poftiţi la dumnealui. răspunse Bolboacă umilit şi plecîndu-şi capul.

— Ticălosul ! şi să zică cineva că acest om umilit care-şi dă aerul unui sfînt a comis atîtea mişelii, zise Alexandru, privindu-l şi aprinzîndu-se din ce în ce mai mult. Dar este peste putinţă să mă stăpînesc şi...

Bolboacă voieşte să fugă, dar Alexandru se repede spre dînsul cu iuţeală şi în furia cea mai mare începe să-l lovească cu capul de toate zidurile şi să-l învîrtească de păr în tot lungul camerei. Bolboacă începe să ţipe, şi, la zgomotul ce face, Dăngescu, care aude, vine cu cea mai mare grabă în camera lui Alexandru. Acesta lasă pe vătaf îndată ce zăreşte pe tatăl său, care se apropie de dînsul privindu-l cu o răutate nedemnă de un părinte :

— Pentru ce ai bătut pe Neagu, domnule? întreabă el pe Alexandru.

— Pentru că Neagu este un mizerabil şi nu merită a fi în serviciul dumitale.

— Ai fost un nesocotit, domnule, ca să faci atît scandal. Acum te iert, căci pentru întîia oară în viaţa-ţi faci o necuviinţă, dar te înştiinţez că, repetînd-o şi îndrăznind a mai atinge pe Neagu sau a face ceva care să mă supere, nu te voi socoti de fiul meu.

— Nu merit, tatăl meu, atîtea imputări, fiindcă am bătut pe un nelegiuit. Dacă am făcut aceasta, îmi am cuvintele mele.

— Nu eşti în drept să aibi cuvinte în casa mea unde singur sunt stăpîn. Scoală-te, Neagule, şi ieşi de aici.

Neagu se scoală, se scutură şi, ieşind din camera lui Alexandru, îşi zise :

„Aceasta este a doua bătaie ce mănînc, dar cea dintîi din pădurea Ţigăneşti a fost mult mai rea. Ei bine, cocoane Alexandre, dacă ai aflat ceva despre mine, voi afla şi eu altele despre dumneata. Mi se pare că am şi mirosit ceva, dar acum nu e timpul... Uf! bine că scăpai!... cînd aş putea ieşi cu faţă curată şi de la afurisitul de tribunal!"

După ieşirea Dăngescului, Alexandru, care respecta pe tatăl său şi se temea mult de dînsul, hotărî a nu lua nici o parte la împrejurarea omorului, lăsînd providenţei dreptul de a se pronunţa.

CAPITUL XI

SENTENŢA TRIBUNALULUI

Împrejurarea omorului, ca orice crimă, făcuse un zgomot mare în toată capitala Bucureştilor. A doua zi, toată lumea era încunoştiinţată că dinaintea prăvăliei Sălcianului cojocarul se găsise o femeie moartă. Bogaţii credeau că a omorît-o hoţii ca să-i ia o salbă de galbeni

de la gît. Femeile presupuneau că fusese omorîtă de fata Sălcianului căci își rivalizau amîndouă un același amant. Pătimașii stăruiau a lăți vorba că a fost otrăvită de un doctor pentru că nu voise să-l iubească. Bătrînii aveau convingerea că i-a venit apoclexie pretinzînd că Frusina era prea grasă, și, ca să dea o mai mare tărie presupunerilor, inventase că părinții și rudele fetei o văzuse toată ziua aprinsă și cu sîngele în cap. Babele constatau că murise de deochi fiindcă fata era prea frumoasă. Toate aceste vorbe circulau în lume, nu se știa însă adevăratul izvor al omorului, căci adevărul, deși confuz, nu se împrăștiase încă sau cel puțin fusese deocamdată bine ascuns.

Procurorul, fidel promisiei ce dase Dăngescului, făcuse un act de acuzație prin care dezvinovățea cu desăvîrșire pe Neagu Bolboacă și prin care incrimina pe nenorocitul Sălcianu. Ca să dea lucrărei un curs mai repede, el înaintase tribunalului chiar în acea zi actul de acuzație.

Sălcianu îndeplinise formalitatea ce i se impusese de procuror. El găsise pe un meseriaș, amic al său, și se dusese cu dînsul la comisie unde depusese garanția cerută.

Înturnîndu-se acasă, Sălcianu, zdrobit de mîhnire și de zmăcinările ce avusese în ziua aceea, se aruncă pe un pat unde rămîne nemișcat un cuart de oră și într-o profundă gîndire. Elisaveta și Stoian intru în casă. Maria se afla în grădină cu Tincuța.

— Ce vrei, Elisaveto ? întreabă Sălcianu pe soția lui cînd ea se apropie de dînsul.

— Am venit să te întreb, Tudore, ce ai făcut astăzi cu istoria omorului. Ai fost la coconu Stamate Dăngescu ? Ai întîlnit pe domnu procuror ? Spune-mi ce ți s-a întîmplat ? Te văz trist și pe gînduri.

— Ce să mi se întîmple, alt decît ceea ce prevedeam de aseară. Am fost la acel nerușinat și nelegiuit de boier. Am întîlnit pe procuror, care mi-a luat tacrir și mie și vătafului de curte ; m-au pus în urmă de am dat și chezășie ca cum aș fi fost un om pierdut și după drumuri, și acum aștept să mi se hotărască soarta la înfățișarea ce se va face la tribunalul crimenal.

— La tribunalul crimenal!... strigă Elisaveta frîngîndu-și mîinile. Dumneata, Tudore, să te judeci acolo unde se judecă pungașii și omorîtorii?... Săracan de mine, ce o mai fi și nenorocirea aceasta pe capul nostru!...

— Îmi vine să crez ca dumneata, chir Tudore, că nu mai este Dumnezeu în cer, observă Stoian care pînă aci asculta în tăcere. Dar ce oamenii să nu mai dea ajutor nenorociților în temerea de a intra în crimenal și în formă?... Ciudată dreptate mai avem și noi!

— Ce zicea procurorul după ce ți-a luat tacrirul? întreabă Elisaveta cu neastîmpăr.

— Mai știu și eu ce vrea să zică?... Sunt încredințat numai că vătaful de curte va ieși dasupra ca untul delemn căci stăpînul său îi punea parte la toate și se silea să mă apese de cîte ori voiam să arăt adevărul. Procurorul a rămas singur cu Dăngescu și ce vor fi vorbit împreună numai Dumnezeu știe.

— Și să avem credință în Dumnezeu și răbdare pînă în sfîrșit, zise Elisaveta voind să încurajeze pe soțul ei.

— Voi avea destulă, Elisaveto; nu am ce face. Dar vezi de nu vorbi Mariei despre aceasta.

— Ea nu știe nimic și nici că va afla ceva de la mine.

— Nici de la mine, zise Stoian.

A doua zi se trimise de tribunal citații la toți cîți erau implicați în împrejurarea omorului. Bolboacă, îndată ce priimi pe a lui, veni să spuie stăpînului său:

— Mîine este înfățișarea la tribunal, cocoane. Am priimit citația.

— Și pentru ce te-ai turburat așa de mult? îl întreabă Dăngescu.

— Cum să nu mă turbur? O înfățișare la tribunalul crimenal nu este jucărie. Ș-apoi nu știu cum s-a întîmplat că după ce urcam treptele acelui tribunal, mă întorceam totdauna între puști pînă la Curtea arsă unde nu știu cui dracu i-ar place ca să stea.

— N-avea grijă, Neagule. Te vei întoarce de la tribunal viu, nevătămat; procurorul mi-a făgăduit că te va scăpa și că va învinovăți pe Sălcianu.

— Nu mă îndoiesc că procurorul mă va dezvinovăți cît va ști mai bine, dar mi-este frică de judecători, și dacă vor fi tot aceia carii m-au judecat acum în urmă,

sunt sigur că mă osîndesc fără vorbă multă, căci toţi de acolo mă cunosc ca pe un cal breaz.

— De ce dracu ai făcut atîtea dobitocii de eşti deochiat pîn tribunal ?

— Am făcut şi eu ca toţi oamenii greşiţi, răspunse Bolboacă plecînd capul.

— Ale tale au fost prea late, observă Dăngescu.

— Nu ştiu dacă au fost late sau înguste, dar sunt încredinţat, cocoane, că, dacă nu omoram pe Nodreanu în duel, nu puteam fi în serviciul dumitale, nici aş fi avut parte de un stăpîn atît de bun ca dumneata.

— Taci la dracu că nu l-ai omorît în duel, căci un om nu se bate în duel cînd se îmbracă cu o haină călugărească.

Bolboacă nu mai zice nimic. După cîteva minute de tăcere, Dăngescu reluă :

— Ei, acum te-ai convins că nu vei păţi nimic ?

— M-am convins, cocoane, dar nu tocmai bine. Uite, nu-mi va sta inima la loc pînă nu veţi lua înţelegere cu doi judecători pe care-i cunoaşteţi mai bine ca să vă încredinţeze că mă vor apăra. Altfel, cum vor şti ei că sunt protegiat de dumneata ca să mă dezvinovăţească ca procurorul ?

— Dacă actul de acuzaţie al procurorului te dezvinovăţeşte, fii sigur că tribunalul va face asemenea, pentru că procurorul are influenţă mare şi nu am auzit niciodată ca să-i nesocotească judecătorii lucrările ce a făcut pînă acum.

— Ba i le nesocoteşte şi prea nesocoteşte încă, cocoane. Dovadă că la cea din urmă înfăţişare a mea în pricina ce am avut acum în urmă, tribunalul stricase două hotărîri ale procurorului şi dase altele cu totul deosebite. Zău, ascultă-mă, cocoane, aceasta nu e glumă, mai cu seamă că tacrirul meu este plin cu minciuni de sus şi pînă jos, şi judecătorii, carii mă cunosc, îndată ce mă vor vedea, îmi trîntesc o osîndă în spinare de-mi sună cojoaca.

— Ai dreptate, zise Dăngescu după o mică gîndire. Va trebui să mai dau şi judecătorilor de cheltuială, şi m-am stins pînă acum împărţind în dreapta şi în stînga.

— Acum unde s-a dus mia, meargă şi suta, numai să fim siguri de izbîndă. Aşa sunt pricinile crimenale : ca să scape cineva dintr-însele, trebuie să plătească cu sutele şi cu miile. Uite din pricina aceasta, posturile de judecători la crimenal nu le-ar schimba nici pe ale miniştrilor. Orice pricină, cît de mică, atîrnă numai la galbeni, şi judecătorii s-au învăţat rău... ei nu se încurc cu nimic, ci se ţin grei, Doamne fereşte. Aşa crez, dar poate să mă înşel.

— Vrea să zică, trebuie să mai număr încă două sute galbeni la doi judecători ? zise Dăngescu nemulţumit.

— Socotesc că va fi destul pentru două iscălituri.

— Aşa socotesc şi eu. Ştii că pricina aceasta mă ţine aproape la o mie galbeni ?

— Dumneata să fii sănătos, cocoane, căci miile de galbeni le faci foarte lesne. Dar ar fi bine să vă duceţi mai din vreme pe la judecători ; crez că acum îi veţi găsi tocmai bine.

— Da, trebuie să mă duc, căci înfăţişarea este mîine. Aide, pleacă, Neagule, şi spune vizitiului să puie caii ; cînd vor fi gata, şi va trage trăsura la scară, să vii să-mi dai de ştire.

Bolboacă iese din cameră spre a esecuta ordinile stăpînului său, iar acesta deschide casa de fier din care scoate două sute de galbeni, îi aşază în două suluri de cîrtie şi după ce închide casa începe să se îmbrace ca să fie gata de plecare.

Vătaful de curte nu întîrzie de a veni să-l vestească că trăsura îl aştepta la scară. Dăngescu îşi pune pălăria, coboară scara şi, cînd fu în trăsură, ordonă vizitiului să-l ducă la domnu Lobadă, judecătorul tribunalului crimenal.

Domnu Lobadă ocupa două camere la Otelul de Europa ; el era de patruzeci ani, blond, uscăţiv şi avea un aer posomorît pe care-l adoptase de cînd fusese numit judecător, socotind că printr-aceasta va impune lumei şi va corăspunde misiei ce i se încredinţase.

Era douăsprezece ore şi acest domn judecător încă nu-şi săvîrşise toaleta. În momentul cînd se ocupa a-şi lega cravata, Dăngescu intră în camera lui. Domnu Lobadă se întoarce îndată ce aude uşa camerei sale deschi-

zîndu-se, și, văzînd la sine pe un personagiu de considerație, se grăbește a se acoperi de un halat de ziuă.

— Mă iertați, vă rog să mă iertați, cocoane Stamate, dacă mă găsești în halul acesta. Poftiți, vă rog. Și el trage un fotoliu lîngă Dăngescu.

— Vă mulțumesc, domnule Lobadă, zise Dăngescu așezîndu-se pe fotoliu. Fiecare este liber să stea în casă cum îi place, și mai cu seamă că căldura a început cam de timpuriu.

— Este prea adevărat aceasta, dar nu e căldura care m-a făcut să mă scol așa de tîrziu. Astă-noapte, pe la douăsprezece ore, m-am pomenit cu niște amici că vin cu două franceze la mine și mă invit să mergem la Herăstrău ca să petrecem. M-am sculat îndată din așternut, m-am dus cu dînșii, am petrecut cît se poate de bine și m-am întors acasă aproape de ziuă. Socotesc că nu am dormit mult căci sunt numai douăsprezece ore.

— Ce e drept, nu ai dormit mult, zise Dăngescu zîmbind. Și dumneavoastră tinerilor vă dau toată dreptatea pentru că nici eu în tinerețe nu eram mai bun.

— Mi se pare că și acum vă mai aduceți aminte de fericirile trecute. Nu este așa, cocoane Stamate? întreabă domnu Lobadă voind să glumească.

— Cîteodată îmi mărturisesc păcatul că nu mă dau la o parte, dar aceasta mi se întîmplă prea rar căci acum sunt mai mult bătrîn decît tînăr, și bătrînii nu sunt ca tinerii ca să profite cu nimic; eu trebuie să cheltuiesc sute de galbeni cînd voi să apuc cîte o porumbiță mai deosebită.

— Dacă dumneata te plîngi, care ai atîtea mii de galbeni venit, dar eu ce trebuie să zic că nu mai am nimic? Și cu toată tinerețea, dar cheltuim și noi cu sutele. Mă crezi, cocoane Stamate, că în luna aceasta am tocat aproape la opt sute galbeni?

— Destul de rău, observă Dăngescu. Și este de mirare de unde mai scoți atîția bani! Ce e drept, ai avut avere destul de bună, dar de multă vreme nu ți-a mai rămas nimic.

— Ba mi-a rămas datorii, zise domnu Lobadă rîzînd. Cu toate acestea, mă încropesc și eu de azi pînă mîine,

cum poci. Ştii că este o vorbă că Dumnezeu nu lasă pe om nici cînd rămîne în sapă de lemn. De unde cu gîndul nu mă gîndesc, mă pomenesc, din vreme în vreme, cu cîte un creştinaş lăsîndu-mi un fişic pe masă ca să-i fac vreo trebuşoară.

— Cum bunioară ca mine, zise Dăngescu scoţînd sulul cu suta de galbeni din buzunar. Uite, ţi-am adus şi eu un fişic ca să-mi faci o treabă de nimic.

— Poate vrei să rîzi de mine, cocoane Stamate ? zise domnu Lobadă privind cu lăcomie sulul cu galbeni.

— Nu glumesc nicidecum. Iată împrejurarea : mîine este o pricină la tribunalul dumitale în care este implicat şi vătaful meu de curte. Şi fiindcă am convingerea că nu este vinovat, de aceea am venit să te rog ca să-l ocroteşti.

— Mai încape vorbă, cocoane Stamate ?... Vai de mine !... pentru dumneata ?... Îmi pare încă bine că cu ocazia aceasta vă voi da dovezi de stima ce am pentru persoana dumneavoastră. Dar, te rog, spune-mi în ce pricină este implicat vătaful dumitale de curte ?

— În pricina omorului unei femei ce s-a găsit dinaintea prăvăliei unui cojocar, Sălcianu. Acest cojocar pretinde că a omorît-o vătaful meu de curte şi că l-a văzut azvîrlind pe moartă dintr-o trăsură. Crede-mă pe onoare, domnule Lobadă, că acestea sunt nişte calomnii din partea acelui Sălcianu ca să scape de osîndă. Adevărul este că în noaptea cînd s-a săvîrşit crima, vătaful meu de curte se afla în camera mea unde am regulat împreună socotelile unei moşii.

Şi zicînd acestea, Dăngescu pune sulul cu galbeni pe masă.

— Nu încape îndoială că trebuie să fie aşa, încuviinţă domnu Lobadă privind cu un ochi banii şi cu altul pe Dăngescu. Pricina omorului acelei femei îmi este cunoscută, cîrtiile sunt pe masa pretoriului şi în actul de acuzaţie al procurorului am văzut că se dezvinovăţeşte vătaful dumitale de curte. Vrea să zică nimic mai lesne decît să consfinţim actul de acuzaţie al procurorului.

— Precum vezi, zise Dăngescu sculîndu-se. Aceasta o aştept de la amabilitatea dumitale şi nu mă îndoiesc că vei urma pe calea legală.

— Negreşit că pe calea legală, zise domnu Lobadă, luînd un aer serios. Respect legei înainte de toate.

— Mai încape vorbă ; înţelegi că nu voiesc să te compromit, iubite domnule Lobadă. Am venit numai să-ţi dau cîteva lămuriri în pricina în chestie ca să cunoşti adevărul şi să faci vătafului meu de curte dreptate după legi. Acea sută de galbeni ce cu plăcere îţi prezentai este numai ca să te mai duci o dată să petreci cu francezele în socoteala mea şi să te gîndeşti la mine cînd vei fi în fericiri cu dînsele. Ştiu ce va să zică tinereţea ! Am trecut şi eu pe aici.

— Şi ai profitat de tinereţe ; am auzit eu cît eraţi de berbant ; dar vă sărut mîna pentru prezentul ce mi-aţi făcut. Crede că astăzi eram la os.

— Adio, domnule Lobadă, sau mai bine la revedere. Mîine, după ce vei ieşi de la tribunal, te rog să vii să prînzim împreună. Te voi aştepta.

— Cu plăcere, cocoane Stamate ; mă voi sili să ies mai devreme.

Dăngescu pleacă şi, suindu-se în trăsură, dă ordin vizitiului să-l ducă la celălalt judecător, căruia îi zicea domnu Găman şi care locuia pe lîngă Piaţa Amzei. Domnu Găman, care era prea brun şi încă tînăr, avea nemulţumirea de a suferi dispreţul public căci se vorbea în lume că el omorîse pe un frate al său printr-un servitor turcit pentru cauze de amor şi de interes. Cu toate acestea, el scăpase de pîra ce i se adusese, căci nu fusese întemeiată pe dovezi legale.

Dăngescu găseşte singur pe domnu Găman şi în puţine cuvinte înduplecă şi pe acesta ca şi domnu Lobadă. Cîştigînd majoritatea tribunalului în favorul vătafului său de curte, Dăngescu se întoarce acasă mulţumit şi liniştit. Bolboacă află de aceasta şi, de astă dată fiind sigur de succes, se culcă îndată după ce prînzeşte, doarme fără vise şi nu se deşteaptă decît a doua zi, căci el fusese ostenit şi grija îl oprise de a închide ochii patruzeci şi opt ore.

Sălcianu nu dormise toată noaptea gîndindu-se la procesul său de a doua zi. În revărsatul zorilor, somnul

îl apucă puţin, dar se deşteptă îndată tresărind căci sentenţa i se prezentase în vis. El nu găseşte de cuviinţă a mai pune capul pe pernă ca să nu i se mai prezinte nişte vizii care-i sfîşiau inima, ci se scoală în linişte ca să nu fie observat de nevasta sa care asemenea nu închisese ochii pînă la o oră înaintată a nopţei, se îmbracă, iese din cameră şi intră în prăvălie unde găseşte pe Stoian dormind.

Stoian, care dormea uşor, se deşteaptă îndată ce aude pe Sălcianu că intră în prăvălie.

— Bună dimineaţa, chir Tudore, zise el sculîndu-se şi frecîndu-şi ochii. Cum ai dormit în noaptea aceasta?

— Destul de rău, răspunse Sălcianu ; poci zice încă că n-am închis ochii nicidecum.

— Pentru ce să nu te odihneşti, chir Tudore? Nu ştii că supărarea îţi prăpădeşte sănătatea?

— Cum vrei tu să mă odihnesc, Stoiene, cînd astăzi este să se hotărască o pricină din care numai Dumnezeu ştie dacă scap sau nu?

— Nu te îngrija aşa mult, chir Tudore ; nu ai de ce să te temi căci eşti nevinovat şi curat ca lumina soarelui. Dacă îmi dai voie, te voi însoţi şi eu la judecată şi crez că deşi în viaţa-mi nu am fost avocat, dar la întîmplare de a voi judecătorii să te învinovăţească, le voi vorbi astfel încît să se sature de nedreptate cît vor trăi.

— Să nu te espui la o asemenea primejdie, dragă Stoiene. Gîndeşte-te că pe lîngă o nenorocire, se va întîmpla două. Şi dacă vei ieşi din buna-cuviinţă în faţa judecătorilor, fii sigur că vei fi şi tu arestat deodată cu mine.

— Şi ce-mi pasă dacă mă vor aresta? Ştiu bine că nu am omorît pe nimeni, nu am furat banii nimărui, nici am făcut vreun rău care să mă bage în vreo vină.

— Aşa este, băiete, dar, întîmplîndu-se să ne aresteze pe amîndoi, cine va alerga pentru mine şi cine va consola pe familia mea? Femeile nu vor putea nici să umble, nici să vorbească. Ele se vor tîngui zi şi noapte, şi Dumnezeu ştie cît mi s-ar zdrobi sufletul de toate acestea. Vezi bine, Stoiane, că nu trebuie să vorbeşti judecătorilor decît mărginindu-te în ceea ce priveşte împrejurarea.

— Ai toată dreptatea, chir Tudore. Mă voi sili să fiu liniştit şi dea Domnul să ia judecata drumul dreptăţei.

— Şi eu am rugat şi rog destul pe Dumnezeu ca să iasă la lumină dreptatea, nu pentru mine, ci pentru nevasta şi pentru copiliţa mea ca să le asigur şi mai bine un viitor fericit. Şi zicînd aceste cuvinte, două picături de lacrămi curseră din ochii bunului cojocar.

Stoian nu băgă de seamă căci el era cu capul plecat şi se gîndea profund. Sălcianu reîncepe să vorbească :

— Îmbracă-te mai curînd, Stoiene, ca să plecăm de acasă pînă nu se scoală Elisaveta. Ar fi în stare să mă reţie şi ar avea poate dreptate. Am avut despre ziuă nişte vise care mi-au vestit nenorocirea de astăzi.

— Visele înşel totdauna şi dacă în somn ai văzut lucruri neplăcute, pricina este că nu te-ai gîndit decît la osînde şi la nenorociri.

Sălcianu nu mai zice nimic ; el se preumblă cu paşi mari în lungul prăvăliei, iar Stoian începe să se îmbrace. După cîteva minute, amîndoi ies din prăvălie, străbat două uliţe şi intru într-un cazin unde luară dulceaţă şi cafea. După aceasta, ei se aşezară pe o bancă ca să aştepte sosirea orei fixate cînd urma a se duce la tribunal spre înfăţişare.

Bolboacă visase cu totul altceva sau mai bine nu visase nimic căci se pomeni deştept de la opt ore în acea zi :

„Uite, frate, ce mult am dormit !... cugetă el. Uitasem înfăţişarea, dar ce-mi pasă !... tot griji de acestea să am eu."

Şi Bolboacă se scoală, se îmbracă cu cele mai bune haine ce avea şi iese din casă. El se opreşte la cazin ca să-şi ia cafeaua şi văzînd pe Sălcianu trece pe lîngă dînsul cu dispreţ ca cum ar fi avut aerul să-i zică că este sigur de succes. Sălcianu, ca om înţelept, se face că nu bagă de seamă, dar el nu putu reţine un suspin ce-i ieşi fără voie cînd observă veselia şi nepăsarea vătafului de curte.

Să lăsăm pe împricinaţi la cazin aşteptînd ora înfăţişării şi să intrăm în localul tribunalului crimenal din Bucureşti unde vom asista la tot ce se petrecu acolo în această zi. Aparenţa localului acestui tribunal nu pu-

tea anunţa mai bine titlul ce purta pentru a inspira tot dezgustul putincios spectatorilor şi în parte celor ce îl frecuentau. O clădire cu un etaj, situat alături cu încăperile Ministerului Justiţiei şi izolată de celelalte încăperi din curtea judecătorească, era locaşul unde se judecau toate pricinile criminale şi corecţionale din cea mai mare parte a Ţărei Româneşti. O scară cu patru trepte, ce se cletenau subt picioare şi pintre carii se vedea tot golul de desubtul lor servea de intrare generală într-un coridor a cărui dimensie era de doi stînjeni cuadraţi. Din partea stîngă a coridorului se vedea o sală îngustă şi lungă aşa de veche, cît şi ruinată, iar în partea dreaptă se prezenta două uşi laterale din carii una avea intrare în pretoriu, iar cea din stînga ei în cancelaria tribunalului.

Era zece ore trecute şi nici un judecător nu sosise încă. Sălcianu, Stoian, Bolboacă, Năndăreanu, Mercescu şi alţi împricinaţi se preumblau pin sală şi pin cancelarie, aşteptînd chemarea lor la înfăţişare. Sunetul fiarelor ce purtau arestanţii aduşi de la temniţă spre înfăţişare înfioră cu osebire pe sărmanul Sălcianu, care tremură la gîndirea că o întîmplare fatală l-ar putea reduce şi pe dînsul la aceeaşi soartă.

În fine, judecătorii se adunară pe la o oră dupăamiază. Toţi împricinaţii intrară în cancelarie ca să fie prezenţi cînd vor fi chemaţi. După un cuart de oră, un aprod apare la uşa pretoriului şi strigă :

— Sălcianu cojocarul şi ceilalţi în pricina omorului fetei croitorului.

Sălcianu, Stoian şi toţi cîţi luau parte la acest proces urmară pe aprod şi intrară în pretoriul tribunalului.

— Aşezaţi-vă, domnilor, toţi în rînd, strigă prezidentul, care deschidea gura numai la intrarea împricinaţilor.

— Cine este Sălcianu ? strigă domnul Lobadă fumînd dintr-o ţigară.

— Eu, domnule, răspunse Sălcianu înaintînd puţin.

— Cine este Neagu Bolboacă ? adaogă a întreba domnu Lobadă.

— Eu sunt, cocoane, răspunse vătaful de curte care se ascunsese după un dulap.

— Apropie-te, Neagule, îi zice domnu Lobadă cu blîndețe, și dumneata, domnule Sălcianu, apropie-te asemenea. Ceilalți pot să stea unde sunt ; vor înainta cînd vor fi întrebați.

Neagu și Sălcianu se apropiu de masa pretoriului, pe cînd domnu Lobadă și grefierul căutau niște cîrtii în dosierul ce se formase în pricina omorului.

În acest moment, un avocat intră în pretoriu și începe să vorbească domnului Lobadă, șoptindu-i la ureche. Domnu Lobadă arăta prin gesticulații că nu-i poate satisface cererea, dar avocatul, care se vede că era cam greu de ureche, o rupse tare :

— Vă rog, domnilor judecători, să înfățișați întîi procesul femeiei cu doi bărbați, în considerare că astăzi am cinci înfățișări pe la diferite curți. Acest proces este o bagatelă și vă încredințez că nu va dura decît un cuart de oră.

— Îți spusei, domnule avocat, că a intrat o altă pricină, zise domnu Lobadă rîzînd.

— Te rog, domnule Lobadă, nu mă mai șicana ; îmi pare rău și mă mînii.

— Aide, să facem hatîru domnului Trăncănescu, zise prezidentul. Să-i înfățișăm pricina. Domnule grefier, dă pe a Sălcianului la o parte și caută pe a femeiei cu doi bărbați. Acum, domnule Trăncănescu, cheamă-ți împricinații.

Grefierul dete dosierul Sălcianului la o parte și puse dinaintea sa pe cel cerut de prezident. Iar domnu Trăncănescu, care se făcuse nevăzut, se întoarse îndată cu o femeie tînără și frumoasă și cu doi bărbați carii aveau niște fizionomii ordinare și cam aceeași vîrstă, ce însă nu trecea de patruzeci ani.

Îndată ce se iviră aceste persoane, Sălcianu și ceilalți se retrase în colțul pretoriului ca să facă loc respectivilor.

— Citește cîrtiile, domnule grefier, ordonă prezidentul.

— Îndată, domnule prezident, răspunse grefierul deschizînd un mic dosier și începînd să citească :

„Subsemnatul, negutător de grîne și cu locuința în București, mergînd la Brăila cu mai multe sute chile

grîu spre vînzare, am întîlnit, chiar în noaptea sosirei mele în acel oraş, pe un neguţător care mi-a cumpărat grîul şi care mi-a numărat pentru dînsul trei mii cinci sute galbeni austriaceşti. Noaptea tîrziu, fiind adormit, mi s-a furat toţi banii ; am băgat de seamă acest furtişag tocmai a doua zi de dimineaţă cînd m-am deşteptat şi după ce pornise mai multe corăbii pe Dunăre. După cercetările ce am făcut, s-a presupus de fur un corăbier grec care jefuise pe mai mulţi neguţători, şi fiindcă plecase, m-am pus într-o corabie ca să-l prinz în locul unde se va opri şi să-mi iau banii. Dar nu am putut dovedi pe fur nicăiri şi mă oprisem în Viena, unde, căzînd greu bolnav, am rămas acolo în spital un an şi jumătate. Eu eram însurat, şi după însănătoşire, întorcîndu-mă acasă în Bucureşti, am găsit pe nevasta mea măritată cu un altul şi cu un copil după gît. De aceea, viu a ruga cu lacrămi fierbinţi pe cinstitul tribunal ca să pedepsească după lege pe Ilie Repezeanu, cel ce mi-a necinstit nevasta prin însurătoare şi prin facerea unui copil, şi să facă cuvenita punere la cale ca să-mi se predea nevasta subt luare de chitanţă, conform legilor în fiinţă. Prea plecat, Nae Brînduş."

După citirea acestei petiţii, prezidentul se adresă către domnu Lobadă, care în acest moment se ocupa cu redacţia unui bilet de amor.

— Domnule judecător, îi zise el ; te rog fii bun ca să faci în locul meu întrebările legiuite şi cuvenite în pricina de faţă.

— Nu am timp, domnule prezident, răspunse domnu Lobadă. În acest moment sunt foarte ocupat cu o cîrtie de interes comun.

— Atunci, fii bun dumneata, domnule supleant, reluă prezidentul.

Supleantul, care era prezent şi care pe timpul cînd se citise petiţia desemna în caricatură pe petiţionar şi pe domnu Trăncănescu, avocatul, nu auzi, în distracţia sa, rugăciunea ce-i făcuse prezidentul şi, crezînd că-i vorbeşte despre desemnul ce făcea, îi zice :

— Aşa este că seamănă ?

— Ce să semene, domnule supleant ? întreabă prezidentul cu mirare. Te-am rugat să faci întrebări în locul meu în pricina de față.

Cînd supleantul băgă de seamă că prezidentul se adresa către dînsul cu totul pentru altceva, iar nu pentru desemnul său, răspunse îndată :

— Domnule prezident, eu nu sunt competent a mă amesteca sau a face întrebări astăzi în vreo pricină, căci sunteți în complet.

Prezidentul voi să se adreseze și către domnu Găman, celălalt judecător, dar văzîndu-l ocupat și pe acesta, se hotărî a face singur întrebările și își zise : „Aide, în mila Domnului, unde o ieși, să iasă."

— Hei, domnule Brînduș, zici că nevasta dumitale s-a măritat cu un alt bărbat, nu este așa ?

— Așa, precum ziceți, cinstite domnule prezident, răspunse bietul Brînduș. A avut neomenia să ia pe un altul cînd știa că este măritată, și ce este mai rău că a făcut și un copil în lipsa mea de un an și jumătate. Și în cinci ani, cît am trăit împreună, nu a făcut nici unu cu mine.

— Pentru că nu ești bun de prăsilă, domnule Brînduș observă prezidentul.

— N-oi fi, cocoane prezidente ; nu mă împrotivesc înaintea voinței lui Dumnezeu și a măriilor-voastre, reluă Brînduș plecînd capul cu umilință.

— De ce nu ești bun de prăsilă, domnule Brînduș ?... Hum... hum..., dar mai întrebați și dumneavoastră, domnilor judecători, înterumpse prezidentul. Eu am vorbit destul și nu mai poci înainta căci mă stînjenesc de a rezula o mulțime de cîrtii carii m-au năpădit, și afară de aceasta mă strînge o cizmă de mă usucă.

Domnu Găman, judecătorul care săvîrșise scrierea de care era ocupat, adecă preschimbarea unui înscris de datorie, veni în ajutorul sărmanului prezident și îi zise :

— Despre ce tratează pricina, domnule prezident ?

— Despre ce voiești să trateze, răspunse acesta, decît că domnul Brînduș a reclamat tribunalului că, în lipsa sa în Viena, s-a măritat nevasta dumisale cu un altul și acum mi-o cere înapoi.

— Cunosc pricina aceasta, zise domnu Găman. Cine este reclamantul ? întreabă el întorcîndu-se.

— Eu, domnule judecător, răspunse umilit Brînduş.

— Dar nevasta dumitale ?

— Eu sunt, domnule, răspunse doamna Brînduşoaia, privind cu amor pe judecător care rămase uimit văzînd că este aşa de frumoasă.

— Ad-un scaun încoaci, mă aprod, să şază dumneiei. Nu voi să o văz în picioare.

Judecătorul prin această complezenţă, care nu era prevăzută nici în codul civil, nici în cel penal, voia să prinză în laţ pe doamna Brînduşoaia, care fu destul de fină să-l înţeleagă, căci dumneiei se cam pricepea în asemenea lucruri.

— Împricinaţii nu pot şedea jos înaintea judecăţei, observă prezidentul. În condică nu este nici un articol special pentru aceasta.

— Se face excepţie cînd oamenii sunt pătimaşi, răspunse judecătorul ; şi doamna Brînduşoaia pătimeşte de nevricale.

— Atunci este altceva, zise prezidentul. Nu ştiam aceasta.

— Vezi de rezoluţii, domnule prezident, şi mă lasă să judec cum înţeleg legea, sau fă dumneata întrebările şi pe mine mă lasă în pace.

— Nu te supăra, domnule judecător, se grăbeşte a zice prezidentul. Dacă am zis aceasta, crezusem că uitaseşi acest articol de lege. Dar ce scrii aşa interesant, domnule Lobadă ? adăogă el adresîndu-se către acesta : nu vezi că ai uitat ţigara pe... mobila aceasta şi a început să arză lemnul ?

— Dacă vezi că arde, de ce nu o azvîrli, domnule prezident, dumneata care vezi toate şi nu vezi nimic ?... zise domnul Lobadă supărat căci fusese întrerumpt tocmai în minutul cînd arăta amantei sale focul care-l consuma.

Prezidentul ia ţigara şi o azvîrlă şi, fiindcă el era supărat de nemulţumitoarele răspunsuri ce priimise din toate părţile, luă condeiul şi începu să puie priimirea la mai multe cîrtii ce se aflau dinaintea sa murmurînd :

— Nu ştiu ce aveţi astăzi de-mi daţi nişte răspunsuri peste cîmp !...

— Tăcere, domnilor, strigă domnu Găman judecătorul. Doamnă Brînduşoaio, spune-mi, te rog, cum s-a întîmplat să te măriţi cu domnu Ilie Repezeanu pe cît timp erai măritată cu un altul ?

— Domnule judecător, eu nu sunt vinovată, răspunse doamna Brînduşoaia. Aşteptam pe întîiul meu bărbat după două săptămîni de la plecare-i la Brăila, cum ne şi fusese vorba. Şi, văzînd că nu vine nici peste patru, am scris acolo la o rudă a mea să-mi arate pricina care îl opreşte de a se întoarce în Bucureşti. Acea rudă mi-a răspuns că a murit înecat. Aflînd că bărbatul meu este mort, am luat pe un altul. Acesta este tot curatul adevăr.

Judecătorul luă notiţă de acest răspuns şi făcu observaţia următoare privind pe Brînduş :

— Această pricină era de natură a se judeca de consistorie ; cum dar v-aţi adresat tribunalului pe cît timp el nu este competent ?

— Nu ştiu ce voiţi să mă întrebaţi, domnule judecător, zise simplul Brînduş. Vorbiţi cam pe sfranţozie, şi răposatul tată-meu nu m-a ţinut la şcoală mai multă vreme ca să mă procopsească şi pe mine cu limba asta nouă.

— Te întreb, reluă judecătorul, de ce nu te-ai plîns la consistorie, căci acolo se judecă pricinile de căsătorie ca a dumitale.

— Acum înţeleg ce voiţi să ziceţi, răspunse îndată Brînduş. Numai rămîne îndoială că vă înţeleg.

— Răspunde-mi odată, reluă judecătorul supărat.

— Iac-acu, şi vă rog nu vă supăraţi, domnule judecător. Să vedeţi cum curge împrejurarea : eu îndată ce am venit în Bucureşti şi mi-am găsit muierea măritată cu acest drăngălău...

— Domnule, mărgineşte-ţi cuvintele, interumpse domnu Repezeanu. Drăngălău eşti tu, m-ai înţeles ?

— Ba tu eşti, strigă Brînduş. Spune, domnule judecător, cine este drăngălău, eu ori Repezeanu ăsta care mi-a răpit nevasta şi care a avut îndrăzneală ca să facă şi un copil cu dînsa ?

Toţi asistenţii încep a rîde şi judecătorul asemenea.

— Domnilor, strigă judecătorul, cînd reuşi a-şi linişti rîsul ; aflaţi că într-un tribunal nimeni nu are voie a rîde, nici a se insulta, căci altfel voi fi silit să arestez pe turburători conform legilor. M-ai înţeles, domnule Brînduş, şi dumneata, domnule Repezene ?

— Am înţeles, domnule judecător, răspunseră într-o voce Brînduş şi Repezeanu.

— Atunci, urmează-ţi răspunsul, domnule Brînduş, şi să faci bine să vorbeşti ceea ce se cade, fără ca să mai necinsteşti pe domnul Repezeanu.

— Prea bine, domnule judecător, dar mă iertaţi şi îmi daţi dreptate, căci omul cînd este necăjit nu ştie ce face.

— N-ai voie să te necăjeşti în tribunal, domnule Brînduş, şi răspunde-mi odată la ceea ce te-am întrebat căci nu am vreme multă de pierdut cu dumneata.

— Acum, domnule judecător ; şi cum vă spuneam, îndată ce am văzut pe nevasta mea măritată cu un... altul, m-am dus la consistorie, la preasfinţia-sa şi preacuviosul părinte arhimandrit, i-am arătat plîngerea mea şi i-am cerut povaţă ce trebuie să fac. Preasfinţia şi preacuvioşia-sa părintele arhimandrit mi-a răspuns că pentru o pricină ca a mea trebuie să se gîndească şi să viu să aflu rezontatul a doua zi la preasfinţia şi preacuvioşia-sa părintele arhimandrit. Am fost a doua zi de dimineaţă la preasf...

— Ei, şi ce ai făcut acolo ? interumpse judecătorul obosit de a auzit repetîndu-se în atîtea rînduri cuvioasele titluri ale arhimandritului.

— Preasfinţia şi preacuvioşia-sa părintele arhimandrit dormea, reluă Brînduş. Am întîlnit însă pe un diacon al prea...

— Ce ţi-a spus diaconul ? interumpse iar judecătorul, şi fă bine, domnule Brînduş, de a scurta pe preasfinţia, preacuvioşia şi prea..., zi arhimandrit curat şi nu tot lungi vorba !

— Am socotit, domnule judecător, că unui om cu darul lui Dumnezeu i se cuvine cinstea cuvenită.

— I s-o fi cuvenind pe cărtie şi cînd îi vorbeşte cineva faţă în faţă. Dar m-ai plihtisit, domnule Brînduş, şi dacă nu scurtezi vorba, voi fi silit să nu te mai ascult. Spune-mi ce ţi-a zis diaconul ?

— M-a întrebat dacă am cinci sute galbeni, răspunse Brînduş scurtînd vorba.

— Şi pentru ce ţi-a făcut această întrebare ?

— Ca să-i dau preacuv... arhimandrit ca să împăciuiască lucrurile pe placul meu, adică să-mi dea nevasta înapoi şi pe copilul făcut din preacurvie să-l trimiţă la cutie, unde să depuie cele cinci sute galbeni pentru creşterea lui... dar vă rog aceasta să nu o treceţi pe cîrtie.

— Dumneata ce ai făcut după aceasta ?

— Ce să fac, domnule judecător, alt decît că cinci sute de galbeni erau pentru mine cinci bilioane, pentru că sărăcisem de nu mai aveam lescaie. Am spus diaconului nu numai că nu am cinci sute galbeni, dar nu am nădejde să scot nici cinci parale din pricina jefuirei ce mi s-a întîmplat la Brăila.

— În sfîrşit, cum a rămas pricina ?

— A rămas în felul ăsta : m-a învăţat cîţiva prieteni să mă duc la un avocat ca să-l întreb ce trebuie să fac, şi ducîndu-mă la domnu Ghizdaveţ, m-a povăţuit să pornesc jalbă la domnu procuror de la cremenar fiindcă, îmi zicea domnu Ghizdaveţ, o faptă ca a domnului Repezeanu şi ca a nevestei mele este o crimă din cele mai fla... flogo... flîgîrante... şi că trebuie nu numai să-mi se dea nevasta înapoi, ba încă să se pedepsească vinovatul cu toată asprimitatea legilor.

— Prea bine, domnule Brînduş ; acum rămîne, după formă, să arăţi biletul de cununie.

— Iată-l, domnule judecător, zise Brînduş scoţînd dintr-un buzunar al hainei biletul său de cununie. L-am păstrat ca pe nişte moaşte.

— Lasă-l aci, reluă judecătorul puind biletul pe masă, şi să faci bine să te dai la o parte şi să nu mai vorbeşti.

— Înţeleg, domnule judecător, zise Brînduş dîndu-se la o parte. Nu voi mai vorbi nimic dacă porunciţi dumneavoastră.

— Domnule Repezene, reluă judecătorul, spune-mi dumneata ce ai să arăţi în împrejurarea aceasta ?

— Ce să arăt, domnule judecător, decît aceea ce aflarăți, adecă am găsit pe dumneiei văduvă, am luat-o de soție, trăiesc de un an și jumătate cu dînsa și mi-a dăruit Dumnezeu și un copil. Iată și biletul meu de cununie care este iscălit de părintele Ciocănel de la Cuibu-cu-barză.

Brînduș avea cea mai mare anevoință ca să se reție. Domnu Trăncănescu avocatul, care pînă aci ascultase tot și stase la o parte, găsind că a venit timpul să-și dezvolte spiritul de avocat, înaintă cu sînge rece dinaintea judecătorului și începu să vorbească în modul următor :

— Domnilor judecători, zise domnu Trăncănescu avocatul. Mai întîi, am onoare a vă comunica că clienta mea este doamna Repezeanca sau fosta doamnă Brîndușoaia, precum dovedește procura ce am depus onorabilului tribunal de la intrarea în cercetare a acestui proces. Prin urmare, ați ascultat pe toți împricinații și din cele ce au arătat, vedem, presupunem și înțelegem că... clienta mea, deși măritată cu domnu Brînduș, crezîndu-l însă mort, s-a măritat cu domnu Repezeanu... De aceea, clienta mea a avut toată dreptatea să facă această căci... domnu Brînduș nu a trimis nevestei sale nici un răspuns și... negreșit... că... trebuia să urmeze astfel pe cîtă vreme domnu Brînduș n-a avut cel puțin... îngrijirea... să o înștiințeze... printr-o scrisoare, adecă... să-i arată că... este mort sau... că... trăiește. De aceea... de vreme ce... în vedere că clienta mea a făcut un copil cu domnu Repezeanu și că... în cinci ani nu a făcut nici unul cu domnu Brînduș... în considerarea că... și avînd în vedere cele stipulate prin articolul cutare din Pravila lui Caragea sau din Condica penală, domnu Brînduș trebuie să fie răbdător și clienta mea să rămîie măritată cu domnu Repezeanu.

— Ce articol prescrie aceasta, domnule procurator ? întreabă judecătorul.

— Nu-mi aduc aminte bine, răspunse domnu Trăncănescu, dar căutîndu-l, crez, domnule judecător, că-l veți găsi numaidecît.

— Prea bine, zise judecătorul ; îl vom căuta la chibzuire. Ce mai aveți să arătați tribunalului ? adăogă el privind pe rînd pe toți implicații în acest proces.

— Eu am să mai arăt ceva, strigă sărmanul Brînduş înaintînd şi ştergîndu-şi năduşelile ce-i curgeau în şiroaie după frunte. Ascultă, domnule judecător, voi să văz şi eu articula de lege care mă osîndeşte, şi află că domnu avocat al nevestei mele îi face la avocatlîcuri de multă vreme, căci l-am prins odată în casa mea şi alte dăţi dînd tîrcoale pe lîngă fereste. Te rog, domnule judecător, nu ascultaţi trăncăniturile domnului Trăncănescu, căci vă încredinţez că este un şiret de frunte ; fură oul de subt coţofană.

— Domnule judecător, strigă Trăncănescu, înfuriat de cuvintele lui Brînduş ; acest mizerabil a avut îndrăzneală să mă insulte chiar în pretoriul tribunalului şi, conform articolului cutare din Condica penală, cer să se pedepsească.

— Ce tot îndrugi, domnule avocat ? zise Brînduş care era deopotrivă înfuriat. Ia spune-mi, mă rog, este vreo articulă în Condica penalie care să-ţi dea voie dumitale să strici casele oamenilor ?

— Tăcere, domnilor, strigă judecătorul, şi treceţi toţi dincolo căci vom avea chibzuire. Domnule Trăncănescu, adăogă el întorcîndu-se către acesta şi vorbindu-i încet : articolul ce ceri să aplic pentru insulta dumitale nu se mai poate acum căci ţi-ai făcut satisfacţia singur zicînd lui Brînduş mizerabil.

— Aşa este, domnule judecător, dar puteai trece cu vederea cuvîntul de mizerabil şi să pedepseşti pe acel ticălos.

— Respect legei înainte de toate, domnule Trăncănescu. Treceţi dincolo, domnilor, căci avem chibzuire.

Localul pretoriului rămîne deşert într-un minut, şi judecătorii încep a-şi face ţigări şi a trata pricina lui Brînduş. Supleantul plecase.

— Aţi auzit, domnilor, împrejurările ce înconjur pricina lui Brînduş ? întrebă domnu Găman judecătorul pe ceialţi membrii.

— Am auzit, răspunseră într-o voce prezidentul şi domnu Lobadă.

— Ce părere vă daţi ? reluă judecătorul.

— Părerea mea, zise prezidentul, este ca Brînduşoaia să aleagă din doi pe care va voi.

— Şi a mea ar fi tot aceasta, zise domnu Lobadă, dar ea are un copil şi ar trebui să o lăsăm Repezeanului.

— Eu sunt de opinie, observă domnu Găman, ca să tragă amîndoi bărbaţii la sorţ şi cine va cîştiga să ia pe femeie. Şi va trebui să urmăm astfel căci nu avem articol de lege special pe care să-l aplicăm în această pricină.

— Eu stăruiesc ca să o lăsăm Repezeanului, reluă domnu Lobadă. Copilul este un legămînt sacru.

— Nu este cu putinţă, frate Lobadă, observă domnu Găman. Tragerea la sorţ este procedarea cea mai nemerită. Brînduş îşi are şi el dreptăţile lui, căci este însurat cu dînsa de cinci ani şi nu văz vreo pricină binecuvîntată, ca să-l despărţim de nevastă pentru cuvîntul că ea s-a măritat cu un altul şi că a făcut un copil. Mainainte de toate nu am constatat formal şi cu dovezi palpabile că ea a fost informată legalmente despre moartea întîiului său bărbat.

— De ce nu ai cerut aceste dovezi? întrebă prezidentul.

— Am uitat, nene Işlicescule, răspunse judecătorul.

— Asemenea lucruri nu se uit, frăţioare, nu se scap din vedere, reluă prezidentul.

— De ce nu ai întrebat-o dumneata, domnule prezident? zise judecătorul supărat. Mă lăsaţi singur şi după ce nu deschizi gura, apoi îmi faci şi la observaţii. Se vede că acum nu te mai strînge cizma...

— Ai... de... iar te superi. Dacă este aşa, faceţi ce vreţi căci eu nu mă mai amestec.

— Aşa, dragă Gămane, zise domnu Lobadă colegului său. Eu stăruiesc în opinia mea ca să o dăm Repezeanului.

— Îmi vine să crez, frate Lobadă, că iubitu Repezeanu te-a potrivit cu vreun rost.

— Poftim vorbă! La ce te gîndeşti acum. Socoteşti că sunt chilipirgiu ca tine?

Discuţia era să se întinză dacă nu i se punea capăt de Trăncănescu avocatul, care deschide uşa şi cere voie să intre.

— Poftim, nene Trăncănescule, îi zise Lobadă judecătorul. Am isprăvit chibzuirea. Spune ce ai să ne comunici ?

— Am să vă comunic ceva important, răspunse Trăncănescu înaintînd cu un aer misterios.

Şi zicînd acestea el şopteşte domnului Lobadă cîteva cuvinte la ureche şi iese îndată.

Domnu Trăncănescu avocatul se vede că găsise articolul a se aplica în procesul lui Brînduş, căci după ieşirea lui din pretoriu şi după o mică chibzuire ce mai avură membrii tribunalului, domnu Găman ordonă grefierului :

— Începi de scrie jurnalul, grefierule, şi cînd vei veni la *deci* să pui părerea domnului Lobadă, adecă aceea că femeia va rămînea Repezeanului în considerarea că ea îl voieşte pe dînsul, că are un copil cu dînsul şi că ultimul maritagiu s-a făcut întemeiat pe ştiinţa ce se priimise despre moartea lui Brînduş, care, dacă trăia, urma să înştiinţeze pe nevasta sa, ceea ce nu a făcut sau cel puţin nu a arătat tribunalului. Iar dacă vreo parte va rămînea nemulţumită, va fi liberă să apeleze la curte în terminul prescris de lege.

— Şi vezi de termină mai curînd, adăogă domnu Lobadă. Astăzi sunt invitat la o masă şi nu vom avea timpul decît să judecăm pricina cojocarului.

Nimeni nu răspunde domnului Lobadă. Se face o tăcere absolută cîteva minute după a căror trecere grefierul, terminînd scrierea jurnalului, pune condeiul între urechi, şi zice :

— Jurnalul este gata, domnilor judecători ; poftiţi de-l iscăliţi.

Prezidentul ia jurnalul şi pune cîteva minute ca să-l subscrie ; după aceea, se subscrie de domnu Lobadă şi apoi de domnu Găman.

Cînd totul fu gata, se chemară împricinaţii şi li se citi jurnalul care era încheiat conform celor ordonate grefierului de către domnu Găman. După citirea jurnalului, domnu Trăncănescu îl subscrie în locul clientei sale şi Repezeanu îl subscrie asemenea cu cea mai mare bucurie. Numai sărmanul Brînduş, pe care îl trecuse năduşelile în tot timpul lecturei, se abţinu, strigînd :

— Domnilor judecători, eu nu sunt mulțumit pe dreptatea dumneavoastră, care-mi pare a strîmbătate.

— Nu putem mulțumi pe toți, domnule Brînduș, îi zise domnu Lobadă. Dar trebuie să iscălești că ai auzit și poți apela.

— Nu iscălesc de aș ști că mă bate la spete.

— Cum vei voi ; ești liber să apelezi și să nu iscălești.

— Să vie chemații în pricina omorului femeiei, și dumneavoastră, domnilor, plecați de aici, strigă domnu Găman.

Aprodul face vînt la toți împricinații și aceștia ies din pretoriu împreună cu Brînduș, care este hotărît a-și căuta dreptatea la altă instanță.

După cîteva minute, Sălcianu, Stoian, martorii mincinoși și Bolboacă se aflau dinaintea tribunalului. Numai familia Frusinei lipsea de la înfățișare, căci muma ei căzuse greu bolnavă.

— Domnule Sălciene, apropie-te și răspunde la întrebările ce-ți voi face, strigă domnu Lobadă luînd un aer serios.

— Cu plăcere, domnule judecător, răspunse Sălcianu, apropiindu-se cu respect de masa pretoriului.

— Tribunalul cunoaște tacrirul ce ți-a luat procurorul, reluă domnu Lobadă. Arătărilor dumitale însă din tacrir li s-ar putea da crezămînt numai atunci cînd nu s-ar fi ivit alte împrejurări, și iată care împrejurări : află că sunt depuse în tribunal două dovezi a două persoane de considerație, prin carii arăt că în seara omorului fetei croitorului treceau pe ulița dumitale cînd te-au văzut azvîrlind din prăvălie pe acea fată, care era îmbrăcată cu haine albe precum s-a și constatat de guvern. Ce ai a răspunde în contra acestor dovezi spre apărarea dumitale ?

La această auzire, Sălcianu simți în tot corpul un fior rece care-i amorți tot sîngele. El rămase cîteva minute rătăcit și în nesimțire, fără a putea profera un singur cuvînt.

— Răspunde, domnule Sălciene, la întrebarea ce-ți făcui, reluă domnul Lobadă, sau din tăcerea dumitale îmi vei da bănuiala că ești culpabil ?

— Domnule judector, răspunse în fine Sălcianu, sunt zăpăcit de cele ce auzii și, dacă mi s-a stins glasul de a putea răspunde numaidecît, pricina este că nu m-am putut gîndi sau visa vreodată ca doi oameni de considerație, precum ziceți, să aibă neomenia a-și băga sufletul în păcate sprijinind un neadevăr ca să nenorocească pe un om cu familie, care este cel mai nevinovat în pricina omorului. Credeți-mă, cinstiți judecători, că nu sunt nicidecum vinovat, căci ce aveam a împărți eu sau familia mea cu acea nenorocită copilă, ca să fim atît de cruzi de a o omorî ?... Gîndiți-vă bine, domnilor judecători, dumneavoastră carii esecutați legea și carii dispuneți de soartele oamenilor. Gîndiți-vă că ar fi cea mai mare nelegiuire după fața pămîntului de a arunca o pată asupra unui om care nu a înșelat în viața-i, nici n-a asuprit pe nimeni. Acele dovezi de carii vorbiți își trag izvorul din culcușul infamiei ; ele sunt un ce cugetat, țesut negreșit pentru îndeplinirea acelor formalități ce se cer de lege și pe care eu nu le-am îndeplinit, neștiind că s-ar fi ivit o asemenea mișelie în contra mea.

— Toate sunt bune, domnule Sălciene, observă domnu Lobadă ; te esprimi ca un avocat și ca un înger. Dar oricît aș fi de dispus a crede spusele dumitale, ele nu pot avea din nenorocire validitatea cerută pe cît timp nu combați aceste dovezi prezentînd altele care să te susție pe dumneata și care să dovedească pe adevăratul culpabil. Dacă poți înfățișa niște asemenea dovezi acum, în pretoriul tribunalului, arată-le și vom judeca.

— Nu am alte dovezi, domnule judecător, decît pe Dumnezeu și pe toți cîți am chemat a veni în ajutorul sărmanei copile, cînd s-a azvîrlit din trăsură de către Neagu Bolboacă.

— Argumentele dumitale sunt slabe, domnule Sălciene, și nu pot fi considerate de lege. Încă o dată, poți combate în formă dovezile ce s-au dat în contra dumitale înfățișînd altele, sau nu ?

— Nu am dovezi, domnule judecător, răspunse Sălcianu, dar de vreme ce s-au găsit doi oameni carii să mă învinovățească fără mustrare de cuget, să vie să ia după masa acea sfîntă cruce, să jure cu crucea în mînă

că cele ce au arătat sunt adevărate, să o sărute, şi nu voi avea nimic a mai zice.

Mercescu şi Năndăreanu, ce erau faţă, începură a tremura la această cerere a Sălcianului, dar domnul Lobadă le veni în ajutor zicînd Sălcianului :

— Cererea dumitale, domnule Sălciene, nu se poate satisface pentru că legea nu impune jurămînt la doi martori cînd nu sunt alţii carii să-i combată.

— Eu sunt un martor al domnului Sălcianu, strigă Stoian care îşi pierduse toată răbdarea. Şi mie nu-mi este frică de a lua crucea în mînă şi de a jura ca să se dovedească adevărul. Acest adevăr este că domnul Sălcianu a alergat împreună cu noi ca să ajutăm pe acea nenorocită copilă, cînd a fost aruncată din trăsură. Nu crez dar, domnule judecător, ca o faptă de umanitate să devie o crimă în faţa judecăţei. Sunt încă convins că onorabilul tribunal cunoaşte adevărul şi că stă în iscusinţa domnilor judecători ca să descopere acest afurisit adevăr, care nu-şi găseşte loc nicăiri în sărmana noastră ţară !

Prezidentul ridică capul cînd auzi pe Stoian vorbind şi în mirarea sa se adresă către domnu Găman, însă încet şi într-o limbă streină, ca să nu fie nici înţeles, nici auzit :

— Pios ine afti i puşlama ? întrebă el.

— Den ton gnorizo, răspunse domnu Găman, întorcîndu-se.

Domnu Lobadă rămase încurcat de mărturia lui Stoian la carea nu se aştepta, dar ca om fin avu recurs la o stratagemă.

— Cine eşti dumneata, domnule ? întrebă el pe Stoian. Ce relaţii ai cu domnu Sălcianu ?

— Eu, domnule judecător, sunt de multă vreme calfă la prăvălia de cojocărie a domnului Sălcianu.

— Atunci nu mă mir dacă vii să dai o asemenea mărturie, observă domnu Lobadă rînjind. Află însă, domnule, că legea nu priimeşte mărturii de la rude şi de la servitori, şi afară de aceasta o singură mărturie nu este valabilă.

— Ar fi foarte valabilă, domnule judecător, zise Sălcianu, dacă eu nu aş fi fost ceea ce sunt, adecă un biet

meseriaș trăit la întunerec. Nu sînt nici bogat, nici nobil, și prin urmare eu nu-mi poci afla dreptatea nicăiri. Am avut nerozia să mă gîndesc un minut că voi găsi în lege și în înțelepciunea dumneavoastră ușurarea suferințelor a căror victimă am căzut pe nedrept, dar văz că m-am înșelat și că nu am nimic a mai spera. Din minutul acesta nu voi mai deschide gura.

— Și prea bine vei face, observă prezidentul.

— Nu ești în drept să te plîngi, domnule Sălciene, zise domnu Lobadă. Noi aici nu judecăm vorbe, ci constatăm fapte conform îndatoririlor ce ne impune legea. De aceea, fiindcă tribunalul este destul de luminat în pricina de față, treceți toți dincolo ca să chibzuim și să încheiem jurnalul.

Aprodul, după datorie, deschide ușa și invită pe toți împricinații să treacă în cealaltă cameră. Cînd toți ieșiră din pretoriu, aprodul rămase înăuntru așteptînd ordinile judecătorilor.

— Ascultă, aprod, zise domnu Lobadă. Vei trece dincolo și nu vei scăpa din vedere pe Sălcianu ; să iei seama să nu fugă căci ești răspunzător. Nu uita să zici pomojnicului ca să vie încoaci. Aide, du-te.

Aprodul iese și după cîteva minute pomojnicul intră.

— Să faci o cîrtie la îngrijitoria temniței, îi zise domnu Lobadă, prin care se trimite Tudor Sălcianu ca dovedit de omorîtor al fetei croitorului de la Biserica cu sfinți, și cînd se vor chema împricinații spre a li se citi alegerea, o vei aduce domnului prezident ca să o subscrie. M-ai înțeles ?

— Am înțeles, domnule judecător, răspunse pomojnicul ieșind din pretoriu.

Cînd judecătorii rămase singuri, domnu Lobadă se adresă către colegii săi în termenii următori :

— Ați auzit, domnilor, curgerea pricinei. Ați văzut că Sălcianu nu a putut procura dovezi ca să combată pe cele două carii îl acuză de omorîtor ; părerea mea este că omorul săvîrșit de cojocar se prevede în articolul 232 din Codul penal, căci în actul medicului se constată că fata a fost lovită la tîmplă și prin urmare Sălcianu să se osîndească la munca silnică a ocnei, iar Neagu Bol-

boacă să fie apărat de orice încriminare. A dumneavoastră care este, domnilor?

— Trebuia ca mai-nainte să-mi dau eu opinia, observă prezidentul, dar fiindcă între noi nu încape supărare, încuviinţez părerea dumitale, domnule Lobadă, căci aceasta o aveam şi eu pe buze înainte de a începe să o spui.

— Şi a mea este tot aceasta, zise domnu Găman ocupat de o scriere particolară. O aprobă întru toate.

— Atunci începe jurnalul, domnule grefier, în modul cum auzişi, ordonă domnu Lobadă cu un aer serios.

Grefierul începe să redacteze jurnalul şi, în timpul acesta, judecătorii începură a face ţigări şi a conversa despre diferite noutăţi din Bucureşti.

După trei cuarturi de oră jurnalul era terminat, grefierul îl citeşte şi judecătorii găsindu-l bine redactat îl subscriu pe rînd. După săvîrşirea acestei formalităţi, domnu Lobadă îşi ia ziua bună de la colegii săi şi pleacă cerîndu-şi scuze că nu mai poate şedea fiindcă este invitat la masa unei persoane de consideraţie.

Domnu Lobadă se pune într-o birjă şi se duce la Dăngescu să-i comunice nuvela şi prea bine face căci Stoian se pregătise a-i vorbi într-un mod ca să-l ţie minte multă vreme.

Împricinaţii sunt chemaţi şi li se citeşte alegerea. Sălcianu îi cunoştea coprinderea încă de la ieşire-i din pretoriu şi cu inima zdrobită o ascultă ca un om sfînt care se lăsase în voia lui Dumnezeu şi a soartei.

După citirea jurnalului, domnu Găman invită pe Bolboacă, pe Mercescu şi pe Năndăreanu ca să-l subscrie şi aceştia se grăbesc a satisface cererea judecătorilor cu cea mai vie mulţumire. Sălcianu este asemenea invitat la rîndul său ca să subscrie alegerea, dar nenorocitul cojocar, în loc de a îndeplini această formalitate, se adresă către judecători astfel că turbarea ce se desemna pe toată fizionomia sa îngrozi pe toţi asistenţii.

— Domnilor judecători, le zise Sălcianu: m-aţi osîndit, nu este aşa?... ca să mă osîndiţi la munca ocnei, a trebuit negreşit să fiţi siguri că eu sunt omorîtorul fetei croitorului? Aceasta a fost cel puţin ideea dumneavoastră. Aş dori însă să aflu dacă v-aţi consultat con-

știința cînd ați pus condeiul de a omorî pe un om fără să aveți încredințarea că el este adevăratul culpabil... Aș dori asemenea să aflu dacă coprinderea acestei sentențe nu a fost condusă de vreun interes personal... Aș dori, în sfîrșit, să știu cum se face dreptatea în tribunalul dumneavoastră... și am aflat destul în privința acestui tribunal care a...

— Afară, afară ! strig judecătorii.

Aprodul pune mîna pe Sălcianu ; acesta zise :

— Dea Domnul ca nenorocirea ce-mi pricinuiți mie și familiei mele să cază însutit asupra caselor și copiilor vos...

Sălcianu nu putu zice mai mult, căci aprodul îi puse mîna la gură.

— Nesocotitule, ce îndrăznești să faci ? strigă Stoian repezindu-se spre aprod și dîndu-i o lovitură așa de tare că-l face să se dea la o parte îngrozit.

— Afară, afară, duceți-l mai curînd la temniță, strigă domnu Găman, care era obicinuit cu blestemele oamenilor ce acuza pe nedrept.

Doi soldați vin în ajutor ca să dea fară pe turburători. Pretoriul se deșartă îndată. Pumnul lui Stoian fu trecut cu vederea, iar nenorocitul Sălcianu fu condus la temniță.

CAPITUL XII

MÎHNIRE DE FAMILIE

Stoian urmase pe Sălcianu de departe trist și cu capul plecat. El intrase în camera îngrijitoriei temniței unde văzu cu mîhnire puind lanțuri de picioare nenorocitului său stăpîn. Sălcianu era aproape să-și piarză rațiunea văzîndu-se deodată maltratat ca pe criminalii cei mai de rînd.

Ultimile cuvinte ce putu pronunța nenorocitul cojocar ,cînd fu aproape de a se trimite în această stare

deplorabilă în mijlocul culpabililor, fură adresate lui Stoian care îl privea cu lacrămile în ochi :

— Ascultă, dragă Stoiane, îi zise el ; acum vezi că presimţirea şi visele mele nu m-au înşelat. Nevinovat, iată-mă redus a suferi consecinţele unui omor săvîrşit de un altul. La vîrsta mea nu mă bizui a mă lupta cu suferinţele carii sunt cu atît mai grele pentru mine, cu cît le îndur pe nedrept. Dar totul s-a sfîrşit ; trebuie să mă supui soartei şi voinţei lui Dumnezeu. Tu, dragul meu băiat, să-mi ţii locul, să mîngîi pe Elisaveta şi pe Maria, cărora le vei spune cum am căzut victimă, făcîndu-le însă să spere că voi scăpa în curînd, şi să-mi cîrmuieşti interesele casei pe care le cunoşti foarte bine, căci nu am ţinut secret de tine cea mai mică particularitate.

— Prea bine, chir Tudore, zise Stoian zdrobit de durere. Voi îndeplini totul astfel precum doreşti. Dar pînă vei scăpa din această nenorocire, luptă-te cu curaj, bunul meu stăpîn, dacă nu pentru dumneata, cel puţin pentru familia dumitale care are nevoie de un bun sprijin. Aibi speranţă în bunul Dumnezeu care-ţi încearcă credinţa şi în curînd vor înceta aceste suferinţe nedrepte.

— Îţi mulţumesc, bunul meu Stoian. Acum rămii sănătos căci eu trebuie să mă duc să-mi găsesc noua locuinţă în mijlocul tîlharilor, unde, în loc de familie, de libertate, de lucrul meu liniştit, să auz neîncetat sunetul lacătelor şi al sentinelelor.

Şi, la aceste cuvinte, Sălcianu începe a plînge ca un copil privind pe Stoian căruia îi curgeau lacrămile cu abundenţă.

Scena aceasta smulsese compătimirea îngrijitorului, care promise Sălcianului că-l va scoate din temniţă ori de cîte ori va voi, precum asemenea că poate să-l vază ori cine va veni să întrebe de dînsul.

Sălcianu mulţumeşte îngrijitorului pentru bunavoinţă ce-i arăta şi, după ce-şi ia încă o dată ziua bună de la Stoian, intră în temniţă. El fu condus în despărţirea omorîtorilor unde se aşează pe un colţ de rogojină, ascultînd cu durere cum îl luau în rîs hoţii şi cum aceştia îl povăţuiau la rele.

Stoian iese cu sufletul împovărat din camera îngrijitoriei şi îşi îndreptează paşii la casa Dăngescului, unde ajungînd, întreabă dacă domnu Alexandru este acasă. Asupra răspunsului afirmativ ce priimeşte din întîmplare tocmai de la servitorul lui Alexandru, el fu introdus în camera acestuia.

Alexandru îndată ce vede pe Stoian, pe care-l cunoştea şi iubea, se scoală cu bucurie şi îl roagă se se aşeze lîngă dînsul. Stoian împins de respect refuză onoarea ce i se făcea, dar Alexandru stăruieşte atît încît el a trebuit să-i facă dorinţa.

— Pentru ce eşti aşa trist, bunul meu Stoian? îl întrebă Alexandru. Ce împrejurare îmi procură plăcerea ca să te văz la mine?

— Vă aduc o ştire foarte tristă, domnule Alexandre, răspunse Stoian cu jumătate voce şi avînd privirile aţintate pe parchet.

— O ştire tristă, zici? întrebă Alexandru îngrijat. Nu cumva Maria este bolnavă sau i s-a întîmplat ceva?

— Nimic din toate acestea, domnule Alexandre. Este o împrejurare mult mai gravă şi care a adus cu sine o nenorocire din cele mai mari. Vă aduceţi aminte de acea seară cînd s-a azvîrlit o fată moartă dinaintea prăvăliei?

— Da, îmi aduc aminte, răspunse Alexandru pe gînduri, căci el începuse a înţelege despre ce era să se vorbească.

— Ei bine, domnule Alexandre, acea fată a fost omorîtă şi azvîrlită din trăsură de către vătaful de curte al tatălui dumneavoastră, căci stăpînul meu din întîmplare se afla la fereastă şi l-a zărit la lumina lampei. Seara a fost înştiinţată stăpînirea, în urma cărei înştiinţări ne-a călcat prăvălia procurorul tribunalului crimenal şi comisarul de galben, carii au făcut oarecare mici cercetări în privinţa aceasta.

— Acestea le ştiu şi eu, interumpse Alexandru, care era în nerăbdare de a afla rezultatul.

— O asemenea împrejurare, urmă a zice Stoian, a făcut, domnule Alexandre, precum vă puteţi închipui,

un zgomot foarte mare, şi ca să nu mai lungesc vorba, tacrirurile s-au luat de procuror stăpînului meu şi vătafului de curte chiar în casa dumneavoastră. Din cele ce ştiu este că coconu Stamate a sprijinit foarte mult pe vătaful de curte şi poci zice că a avut dreptate, fiindcă oricine are de datoria ca să-ţi sprijinească pe oamenii săi iubiţi. Cel puţin însă ar fi fost bine ca să scape şi unul şi altul, dar s-a întîmplat cu totul altfel.

— Ce s-a întîmplat?... întrebă Alexandru cu iuţeală.

— Astăzi a fost înfăţişarea la tribunalul crimenal şi stăpînul meu a fost învinovăţit de omorîtor şi s-a osîndit la munca silnică a ocnei. În minutul cînd vă vorbesc el se află în temniţă în mijlocul tîlharilor şi cu lanţurile de picioare.

— Ce-mi spui, Stoiane? strigă Alexandru sculîndu-se deodată cu sîngele în cap. Sălcianu la temniţă!

— Aşa, domnule Alexandre, suferă nevinovat, şi Dumnezeu numai ştie dacă se va putea lupta cu această nenorocire. Mie unuia nu-mi vine a crede că va mai trăi după o asemenea ruşine.

— Sărmanul Sălcianu!... Voi face totul ca să-l scap, şi-l voi scăpa negreşit. Mama Elisaveta şi Maria ştiu ele ce sfîrşit a luat judecata?

— Nu ştiu nimic, domnule Alexandre; acum mă duc să le comunic această nenorocire şi să le mîngîi prin speranţe.

— Du-te, Stoiane, şi spune-le că voi veni şi eu peste cîteva minute. Dă-le speranţe bune. Am fi mers împreună, dar trebuie să am mai întîi o înţelegere cu cineva.

Stoian plecă şi Alexandru rămîind singur se îmbracă cît putu mai iute. Cînd fu gata, el ieşi din camera sa şi intră în a tatălui său fără să se anunţe.

Dăngescu fuma dintr-un ciubuc cînd Alexandru intră în casă. El nu văzuse pe fiul său de cînd acesta bătuse pe Bolboacă.

Alexandru se aşază pe un fotoliu vizavi de tatăl său, fără să-i ceară voie ca altădată.

— Ai să-mi spui ceva, Alexandre? îl întrebă Dăngescu.

— Am încă prea multe, tată; astfel nu aş fi venit să te deranjez.

— Negreşit că ai fost pe la muma ta care şi-a năpustit casa de cîteva zile şi te-a însărcinat cu vreun comision?

— Este adevărat că muma mea nu este mulţumită de dumneata, căci altfel ar fi şezut aici, iar nu pe la rude; dar ea nu m-a însărcinat cu nici un comision, din contra, mi-a mărturisit că petrece de minune cu rudele.

— Îmi pare bine, îmi pare bine!... zise Dăngescu apăsînd din sprinceană. Şi aş dori, dacă se poate, să stea cu rudele cît s-ar putea mai mult.

— Să lăsăm pe biata mamă la o parte, şi dă-mi voie să reviu asupra împrejurărei care m-a adus aici.

— Vorbeşte; ce ai să-mi spui?

— Nu voi merge pe drumuri ocolite, ci voi începe spuindu-ţi că cunosc toată împrejurarea omorului acelei fete de croitor, zise Alexandru sculîndu-se după fotoliu.

— Hei, şi dacă o cunoşti, ce-mi pasă!... zise Dăngescu lăsînd ciubucul. Îmi pare rău că te amesteci în ceea ce nu te priveşte şi aceasta mă va face să te urăsc.

— Cum vei voi, tată. Mai întîi doresc să am o esplicaţie cu dumneata. Fără ca să intru în amănuntele omorului pe care le cunosc ca şi dumneata, te rog să-mi spui pentru ce ai nenorocit pe Sălcianu cojocarul făcîndu-l să se osîndească de tribunalul crimenal la munca silnică a ocnei?

— Eu?... am făcut să se osîndească Sălcianu?... te înşeli, domnule, sau mai bine aiurezi.

— Nu aiurez, tată; sunt încă convins de cele ce zic şi dumneata nu eşti mai puţin convins de aceasta. Cine a pus pe Mercescu şi pe Năndăreanu, carii sunt oamenii dumitale, ca să dea nişte dovezi false în contra Sălcianului?

— Acum aflu aceasta de la tine, zise Dăngescu cu sînge rece.

— Şi eu am aflat de la auzul şi de la privirile mele proprii căci i-am văzut în această cameră unde se afla

și Neagu și am auzit tot ce ai vorbit cu dînși și cum i-ai rugat sau mai bine le-ai dictat doveziłe.

— Frumos !... de minune, domnule... vrea să zică am de inemic pe însuși fiul meu, care îndrăznește să mă și spioneze !... Aceasta nu o știam... ai făcut prea bine să-mi mărturisești în sinceritate.

— Tată, nu lua vorbele mele pe dos. Eu nu m-am gîndit niciodată să te spionez, cu atît mai puțin să-ți doresc răul. Iau de martor pe însuși Dumnezeu că pentru dragostea dumitale și a mumei mele am suferit destule. Dacă cunosc secretul omorului, acest secret va muri în mine și nimeni pe pămînt nu mi l-ar putea smulge. Este vorba că ți-ai încărcat sufletul cu un nenorocit care este înconjurat de o familie și care suferă o osîndă nedreaptă. Totul ce cer de la dumneata este o faptă umană, redarea libertăței unui om care a pierdut-o din asprimea dumitale. Ce ar cîștiga cineva cînd, din întîmplare, săvîrșind o greșală, are recurs a o repara prin altele în loc de a o șterge prin o faptă umană ?

— Frumos, zău ; din ce în ce mai mult... Ce va presupune cineva văzînd pe un fiu că face morală tatălui său !...

Și zicînd acestea, Dăngescu începe a se preumbla în lungul camerei.

— Nu am pretenția nici curajul să fac morală tatălui meu, zise Alexandru. Am venit să te rog, tată, să implor grația Sălcianului. În mîna dumitale stă ca să scapi pe acest nenorocit din osînda în care geme. Precum ai avut puterea ca să-l osîndești, asemenea o ai ca să-l scapi.

— Încă o dată îți spui, Alexandre, că eu nu am voit să se osîndească Sălcianu și, de aș dori acum ca să-l scap, nu este cu putință căci pricina a luat o turnură foarte ciudată.

— Îl voi scăpa eu atunci, zise Alexandru. Și eu nu voi să tac și să fiu liniștit pe cît timp am fost față sau mai bine mă aflam pe uliță cînd s-a azvîrlit moarta din trăsură. Așa, tată, eram acolo și voi mărturisi Curței apelative crimenale că Sălcianu nu este omorîtorul. Crez că dovada mea va fi mai valabilă decît a Mercescului și a Năndăreanului.

— De vei face aceasta, atunci te blestem și nu te mai consider de fiul meu. Mă mir încă cum am putut răbda să te ascult pînă acum, adăugă Dăngescu ștergînd sudorile ce curgeau după fruntea sa.

— Văz cu mîhnire, tată, că în loc de a avea o bună înțelegere cu dumneata și de a căuta împreună mijloacele nemerite pentru repararea acestui rău, începi să te revoltezi și să mă ameninți. Ca să tai scurt și să sfîrșim odată, mă simț silit de trista necesitate de a-ți comunica ultimile mele intenții. Află, tată, că cu prețul vieței, viitorului și onoarei mele voi să scap pe Sălcianu, în riscul de a intra în dizgrația părinților, rudelor și lumei întregi. Am promis acelui cojocar că-l voi scăpa din osîndă și îmi voi împlini promisia nestrămutat. Sunt convins din vedere și din auzire că el este nevinovat și scăpîndu-l îmi voi ușura sufletul. Acum rămîne la dumneata ca să te pronunți și să-mi arăți asemenea ultimile intenții ce ai în privința acestui om.

Alexandru tace și tatăl său se gîndește profund asupra partidei ce va trebui să ia. Dăngescu văzu bine din vorbirea fiului său că acesta trebuie să aibă un legămînt mare de familia Sălcianului și că pentru a susține pe cojocar într-un grad atît de mare, urma neapărat să esiste vreun secret mare între dînșii. De aceea, propuindu-și a descoperi acest secret și temîndu-se ca prin refuz și printr-o conduită aspră să nu-și atragă însuși nemulțumiri, răspunse lui Alexandru cu cea mai mare blîndețe :

— Văz bine, fiul meu, că caracterul tău este așa de nobil cît și solid. Nu am decît a lăuda frumoasele tale simțămintc pe carii am voit să le pui un moment în încercare. Ei bine, voi scăpa pe Sălcianu ducîndu-mă să rog în favorul lui pe membrii Curții apelative și sunt sigur că-i voi dobîndi iertarea ; aceasta îți promit pe onoarea mea. Socotesc că acum trebuie să fii îndestulat.

— Așa de îndestulat, cît și fericit. Îți mulțumesc, părintele meu.

Și Alexandru sărută mîna tatălui său care i-o întinse cu destulă bunăvoință , în aparență, iar în interior era cu totul altfel, căci acest om înrăutățit începuse a simți ură și pizmă chiar în contra fiului său.

Alexandru, care nu putuse citi în inima tatălui său, ieși mulțumit, și fără a pierde timpul, plecă îndată ca să ducă fericirea nenorocitei familii a cojocarului.

Pînă a nu introduce pe Alexandru în casa Sălcianului, este de trebuință să cunoaștem mai întîi efectul ce a produs în familia lui trista nuvelă a închisoarei adusă de Stoian.

Acesta ieșise din camera lui Alexandru cu oarecari speranțe ce i se dase la timp. Sosind acasă, Stoian intră în prăvălie ca să-și poată liniști un moment emoțiile sufletești de care fusese coprins în acea zi furtunoasă și neagră cum nu se întîmplase să aibă în toată viața lui. Dar Stoian nu apucă să intre în prăvălie, că Elisaveta, Maria și Tincuța, carii cunoșteau în fine toată împrejurarea și carii pîndeau cu nerăbdare sosirea lor, intrară deodată în prăvălie. Stoian rămase uimit, și, la vederea acestor ființe iubite, nu se putu opri de a-și reține lacrămile ce începură a-i curge cu abundență.

— Ce sunt lacrămile acestea, Stoiane? Unde este Tudor, bărbatul meu?... Ce i s-a întîmplat? răspunde curînd, strigă Elisaveta.

— Mai întîi de toate, mamă Elisaveto, zise Stoian ștergîndu-și lacrămile, avem cu toții trebuință de curaj. Judecata a osîndit pe stăpînul meu, dar peste cîteva zile se va întoarce spre binele lui și spre fericirea noastră.

— Deslușaște-mă bine, Stoiane, reluă Elisaveta. Nu-mi ascunde nimic căci printr-aceasta îmi vei pricinui poate un rău mai mare. Zici că Tudor s-o osîndit de judecată?... Unde este el acum?

— Este arestat, mamă Elisaveto, căci în asemenea pricini se arestez și vinovați și nevinovați. Chir Tudor însă este liniștit și răbdător și m-a însărcinat a vă spune să nu vă întristați, căci nu va fi pentru multă vreme.

Spre răspuns, Elisaveta începu a plînge și a se tîngui, iar Maria și Tincuța, cărora le curgeau lacrămile deopotrivă, se silesc să console pe muma ei și pe protectrița lor .

Stoian prevedea această scenă și fără a mai încerca să console pe Elisaveta, o lasă să plîngă în voie ca, prin lacrămile ce vărsa, să i se poată ușura durerea de care era coprinsă.

— Sărmanul meu bărbat!... Ce nenorocire și ce rușine, Dumnezeul meu!... strigă Elisaveta.

— Nu te mîhni așa mult, mamă Elisaveto, zise Tincuța, pe cînd Maria o îmbrățișase de gît. De ce nu voiești să asculți pe Stoian pînă în sfîrșit?... Nu ai auzit că nenea Tudor o să scape peste cîteva zile?

— Așa, buna mea mumă, zise Maria sărutînd pe muma sa; cîte valuri nu trec în viață-ne peste capul nostru!... Aceasta este în adevăr o nenorocire mare pentru noi, dar ea va fi trecătoare precum trec toate lucrurile pe acest pămînt de suferințe. Aibi curaj, mamă și speranță în Dumnezeu. Tatăl meu se va întoarce iarăși în brațele noastre.

— Poate să fie cum zici, Mariuțo, zise Elisaveta liniștindu-se puțin, dar a ști că Tudor suferă o osîndă nedreaptă, aceasta este grozav! Cel puțin nu costă pe cineva lacrămi cînd se simte vinovat.

— O! Doamne, mamă Elisaveto, strigă Stoian. Dar ce crezi că numai vinovații sufer?... Te înșeli, mamă; eu cunosc o mulțime de lume care este osîndită pe nedrept, de vreme ce vinovații se plimb în bună liniște și în deplină libertate pe toate ulițile Bucureștilor. Nu mai departe, chiar astăzi, înainte de a se înfățișa pricina lui chir Tudor, se judecase o altă pricină prin care un bărbat, care trecuse de mort sau mai bine de înecat în Dunăre, cerea prin judecată a-i se da nevasta pe care i-o luase un altul pe timpul cînd cel legitim fusese bolnav în streinătate, unde lipsise un an și jumătate. Ei bine, știi ce a făcut tribunalul?... A lăsat nevasta bărbatului celui de al doilea, și cel dintîi, care avea toate drептățile, a rămas răbdător. Ce mai zici de aceasta, mamă Elisaveto, și de altele multe care de care mai grele și mai mîhnicioase?

— Ce să zic, dragă Stoiane?... răspunse Elisaveta, decît că suntem născuți pentru nenorociri. Dar spune-mi, Stoiane, pe cîtă vreme s-a osîndit bărbatul meu, precum asemenea unde l-a dus; dacă nu i s-a întîmplat ceva, dacă l-a băgat la un loc cu hoții, în sfîrșit tot ce știi, bunul meu Stoian; spune-mi fără să-mi ascunzi nimic.

— Să-ți spui, mamă Elisaveto: chir Tudor nu a înfățișat dovezile ce se cereau de tribunal, adecă că au

văzut și alții că fata croitorului a fost azvîrlită de cineva dinaintea prăvăliei și că noi am sărit numai ca să o ajutăm ; și în lipsa unor asemenea dovezi, s-a osîndit chir Tudor ca să stea la arest pînă cînd se va înfățișa la Curtea apelativă crimenală. Tribunalul însă nu a hotărît termenul arestărei căci el nu este drept decît să facă o biată alegere șchioapă-oarbă.

Stoian găsise de cuviință a nu arăta adevărul. Minciuna prinde bine cîteodată.

— Unde este arestat ? întreabă Elisaveta cu nerăbdare.

— La Curtea arsă, unde l-am însoțit și eu, pentru că acolo este arestul, mamă Elisaveto. Îngrijitorul însă l-a băgat într-o cameră curată și foarte bună, i-a dat saltea și toate cele trebuincioase ca să nu aibă lipsă de nimic. În sfîrșit, ce s-a făcut s-a făcut ; acum este vorba cum o să scape și pentru aceasta am speranțe bune.

— Ce speranțe ?... Spune-mi-le și mie, zise Elisaveta cu nerăbdare.

— După ce m-am despărțit de chir Tudor, m-am dus la domnu Alexandru Dăngescu ca să-l rog să-i mijlocească scăparea, ceea ce am și făcut pînă a nu mă întoarce acasă.

— Și ai găsit pe domnu Alexandru ? întrebă Maria cu iuțeală.

— Da, l-am găsit, domnișoară Mario, și ce este drept, m-a priimit foarte bine, ba încă m-a și invitat cu stăruință să șez alături cu dumnealui.

— Ce om cumsecade !... zice Tincuța privind pe Maria.

— Și ce ți-a zis domnu Alexandru ?... reluă Maria fără ca să bage de seamă lauda ce Tincuța făcea amantului său.

— Ce să-mi zică, alt decît că este un înger de om. I-am comunicat toată împrejurarea, adecă cum chir Tudor s-a osîndit pe nedrept, și la această auzire s-a mîhnit prea mult și m-a încredințat cum a știut mai bine că va face totul ca să-l scape și că-l va scăpa negreșit. Era să vie cu mine, dar mi-a zis că mai întîi are o mică înțelegere cu cineva și că peste cîteva minute va fi aici.

Vezi bine, mamă Elisaveto ,că nu trebuie să te mîhneşti pe cît nu se cade. Domnu Alexandru are un suflet bun, influenţă mare şi învăţătură, şi pe cîtă vreme ne făgăduieşte scăparea sprijinului nostru, trebuie să ne încredem pe făgăduiala lui şi să aşteptăm rezultatul cu răbdare şi cu credinţă în Dumnezeu.

— Să-i ajute bunul Dumnezeu ca să-l scape, zise Elisaveta, care începuse a se consola puţin după cele zise de Stoian. Dar aş dori a mă duce să-l văz şi să-i spui ceea ce a făgăduit domnu Alexandru.

— Aceasta nu se poate, mamă Elisaveto, observă Stoian. Nimeni nu are voie a se duce să vază pe oamenii arestaţi : aşa sunt poruncile stăpînirei. Trebuie să aibi puţină răbdare. Nici chiar eu nu-l poci vedea. Cu toate acestea, îi putem trimite de ale mîncărei, tutun, primeneli şi ceea ce vom mai socoti de cuviinţă.

În acest moment, se auzi un zgomot de paşi la uşa intrărei. Maria tresări şi Tincuţa se duse să deschiză. Alexandru Dăngescu, fidel promisiei ce dase lui Stoian, intră în prăvălie.

— Bună vremea, doamnele mele, zise Alexandru scoţindu-şi pălăria.

— Cu plecăciune, mulţumiră femeile sculîndu-se.

— Poftiţi în camera noastră, domnule Alexandre, zise Maria îndată : aici în prăvălie ne aflăm din întîmplare.

— Cu plăcere, domnişoară Marie.

Şi Alexandru iese din prăvălie şi trece în camera curată ce ne este cunoscută, unde îl urmează toate femeile, afară de Stoian care rămîne în prăvălie.

— Iată că intru pentru a cincea oară în această cameră, zise Alexandru aşezîndu-se pe o canapea. Şi de cîte ori am intrat într-însa, am simţit totdeauna o vie plăcere.

— Ai numărat foarte bine, domnule Alexandre, zise Tincuţa. Este adevărat că tocmai de cinci ori ai venit la noi. Ai o ţinere de minte minunată, dar şi eu nu am mai puţină.

— Şi de cîte ori domnu Alexandru s-a aşezat pe această canapea, observă Maria, a trebuit ca la intrare-i să facă totdeauna cîte o introducţie frumoasă !

— Şi dumneata, domnişoară Mario, ai o ţinere de minte minunată, zise Alexandru zîmbind. Nu este aşa, domnişoară Tincuţo ?

— Aşa este, domnule Alexandru, răspunse Tincuţa zîmbind. Mi se pare încă că ne-a întrecut pe amîndoi.

— Pentru mine, toată casa este tristă acum, domnule Alexandre, zise Elisaveta din colţul unde se aşezase. Bărbatul meu nu mai este într-însa şi suferă pe nedrept o închisoare care se cuvine numai oamenilor căzuţi în fapte rele.

— Am aflat de la Stoian, mamă Elisaveto, şi mi-a părut foarte rău că nu aveam cunoştinţă de aceasta mai dinainte, căci altfel nu ar fi căzut bărbatul dumitale în această nenorocire. Aţi făcut foarte rău de nu m-aţi înştiinţat cel puţin cu cîteva ore înaintea înfăţişărei.

— Dar cine se putea gîndi, domnule Alexandre, că bărbatul meu va fi arestat deodată ?... Negreşit că dacă ne-am fi temut sau am fi bănuit că judecata era să ia un sfîrşit atît de rău, am fi alergat la sprijinul dumitale şi sunt sigură că l-ai fi scăpat.

— Nici că rămînea îndoială, zise Alexandru cu grabă. Acum însă totul este de prisos pînă la înfăţişarea ce se va face peste cincisprezece zile la Curtea apelativă crimenală. Vă dau încredinţare pe onoarea mea că după înfăţişare la curte, domnu Sălcianu se va întoarce în mijlocul familiei sale, şi aceasta va fi o fericire din cele mai mari, căci soarele pare totdeauna mai plăcut după o furtună lungă. Lăsaţi această împrejurare asupră-mi şi dacă se poate să nu vă mai gîndiţi, nici să vă mai faceţi inimă rea.

— Este partida cea mai bună de luat în asemenea cazuri ,observă Maria privind pe mama sa.

— Asemenea voi şi urma, zise Elisaveta. Numai să-mi dăruiască Dumnezeu curaj. Acum mă duc să-i pregătesc trebuincioasele şi să i le trimiţ prin Stoian la închisoare.

— Prea bine vei face, mamă Elisaveto, zise Alexandru. După-prînz mă voi duce şi eu să-l văz şi să-l asigur asupra liberărei sale peste cincisprezece zile.

— Sunteţi prea bun, domnule Alexandre, şi vă mulţumesc din suflet, zise Elisaveta sculîndu-se. Aceasta va

fi pentru bărbatul meu o mîngîiere neașteptată. Nu știu însă dacă veți putea intra la dînsul, fiindcă Stoian m-a încredințat că îngrijitorul închisoarei nu lasă pe nimeni să vază pe arestați.

— Pe mine mă va lăsa, mamă Elisaveto.

— Nu mă îndoiesc, domnule Alexandre ; dumneavoastră aveți influență și putere. Mă iertați dacă iau îndrăzneala a vă ruga ca să mijlociți să ne lase și pe noi să vedem pe Sălcianu.

— Aș face cu plăcere aceasta, dar dă-mi voie să te refuz, mamă Elisaveto, și iată pentru ce : întîi, că ducîndu-te să-l vezi, o asemenea vizită într-un loc atît de neplăcut va smulge lacrămile dumitale și ale domnului Sălcianu, fără ca să cîștigați și unul și altul decît o durere și o mîhnire reciprocă. Și al doilea, că nu găsesc de cuviință ca să impui unui fonctionar să-și calce datoriile făcîndu-l să se compromită ca să mă îndatoreze pe mine și să rămîie pe drumuri din greșala unui om mai înțelept decît dînsul. Ascultă, mamă Elisaveto, dacă soțul dumitale s-ar fi dus într-un județ cu trebuință pentru cincisprezece zile, ce ai face alt decît să-i aștepți întoarcerea în liniște ?... Ei, bine, închipuiește-ți că s-a dus într-un oraș depărtat ca să cumpere marfă și nu te mai gîndi decît la menajul casei.

— Așa voi face ,domnule Alexandre, zise Elisaveta gata să iasă. Vă rog numai să-l recomandați îngrijitorului închisoarei ca să nu-l batjocorească și să-i fie milă de dînsul.

— Fii pe pace, mamă Elisaveto ; voi urma astfel precum dorești.

— Dumnezeu să-ți dea bine după sufletul dumitale căci ești un înger pentru familia noastră, zise Elisaveta ieșind din cameră.

Alexandru rămîne cu Maria și cu Tincuța, carii schimbă conversația și încep a se întreține despre diferite lucruri glumețe fără însă a amesteca amorul lor în toate acestea, căci nu era timpul. Tincuța voia să lase pe Alexandru și pe Maria singuri, dar Alexandru o reține observîndu-i că prezența ei le va face plăcere. Pentru cei doi amanți era destulă fericirea că se aflau împreună.

Să lăsăm pe Alexandru cu tinerile fete în a căror convorbire nu vom găsi nimic interesant și să revenim la Dăngescu care era destul de agitat din întreținerea ce avusese cu fiul său în imprejurarea Sălcianului.

Îndată după ieşirea lui Alexandru din camera sa, Dăngescu începu a se preumbla cu iuțeală şi a lua cînd ciubucul, cînd condeiul fără a şti ce să facă cu dînsele. Declarația lui Alexandru că cunoștea secretul omorului în toate amănuntele lui îl nemulțumise aşa de mult, pe cît fusese neastîmpărat mai-nainte.

„Alexandru știe că eu sînt omorîtorul acelei fete de croitor, cugeta el. Ce ruşine pentru mine de a mă vedea silit să mă umilesc, eu tată, înaintea fiului meu, în loc de a-l îmbrînci pe uşă ca pe un insolent!... Dar ce interes poate el lua la soarta cojocarului și ce legămînt mare va fi avînd cu familia acelui meseriaș!... Aceasta nu este nicidecum natural şi trebuie să mă luminez. Bolboacă este omul ce-mi trebuie, și pe legea mea nu am timp de pierdut."

Şi Dăngescu sună clopoțelul.

Un servitor intră.

— Cheamă pe Neagu să vie numaidecît, ordonă el servitorului.

Acesta iese și, după cîteva minute, Bolboacă se prezintă în camera stăpînului său.

— Am o nedumerire, Neagule, şi voi să mă luminez, zise Dăngescu îndată ce văzu pe vătaful de curte.

— Dacă am cunoştinţă de dînsa sunt gata a vă da deslușirile ce ați dori să aflați.

— Cunoști tu de aproape familia Sălcianului?

— Nu o cunosc, cocoane, decît cu ocazia omorului; voi să zic că am aflat numai că cojocarul este însurat şi că are o fată, dar încă nu le-am văzut fața.

— Zici că are o fată?... Tînără este? frumoasă?

— Nu vă poci da o informaţie esactă căci nu am văzut-o: cu toate acestea, dacă aveţi dorinţă să aflaţi, voi căuta să mă informez şi voi veni să vă comunic ceea ce voi fi descoperit.

— Aceasta este şi dorinţa mea, dar încă nu este totul. Mai întîi am să-ţi fac o întrebare: ia spune-mi, ştii

tu ce relații are fiul meu Alexandru cu Sălcianu sau cu familia lui ?

— Nu știu, cocoane, dar la rîndul meu dați-mi voie să vă esprim mirarea mea pentru întrebarea ce-mi faceți.

— Îți voi spune totul, căci aceasta și este intenția mea. Află că mai adineaori Alexandru a venit la mine și m-a rugat sau mai bine m-a constrîns să umblu pentru scăparea Sălcianului de la temniță.

— Domnu Alexandru v-a constrîns să scăpați pe Sălcianu ? întrebă Bolboacă uimit. Acum înțeleg că întrebările ce mi-ați făcut sunt sprijinite pe bănuieli drepte, și mărturisesc că în adevăr trebuie să esiste oarecare legături între domnu Alexandru cu familia Sălcianului. Aceasta urmează să o descoperim, căci altfel, iartă-mi temerea, putem fi compromiși.

— Și temerea ta este cu atît mai dreaptă cu cît Alexandru mi-a declarat cu sînge rece și fără sfială că cunoaște toate amănuntele omorului.

— Ce spui, cocoane ? zici că cunoaște amănuntele ?... Este o vorbă că omului de ce-i este frică nu scapă. Iată-mă eu în poziția aceasta. Atît îmi lipsea ca să știe și domnu Alexandru !

— Vezi dar că este de cea mai mare trebuință ca să te informezi îndată în ce relații stă fiul meu cu familia cojocarului. Îți recomand însă multă finețĂ și mai cu seamă mister în cercetarea ce vei face. Cînd vom afla ceea ce trebuie să știm, vom căuta mijloacele ce vom socoti de cuviință ca să întîmpinăm răul.

— Prea bine, cocoane. Din minutul acesta plec să-mi îndeplinesc noua misie cu carea mă însărcinați.

— Și grăbește căci am făgăduit lui Alexandru că voi scăpa pe Sălcianu cînd va fi înfățișarea la Curtea apelativă.

— Ce fel, i-ați făgăduit scăparea Sălcianului ? Mă iartă, cocoane, dar vă mărturisesc că ați făcut prea rău.

— Nu aveam ce face, căci mișelul își pierduse tot respectul și mi-a zis curat că, dacă nu-l scap, atunci va da dovadă în favorul cojocarului și va face tot ce-i va sta prin putință ca să-l scape el în riscul de a pierde totul în lume.

— A pronunţat nişte vorbe foarte tari, zise Bolboacă pierit şi cu jumătate vocea. Cu toate acestea, nu ar fi niciodată în stare să facă rău părintelui său.

— Nu crez nici eu să se gîndească a-mi face rău, dar mai ştii ! ?... copiii din ziua de astăzi sunt nişte ticăloşi şi nişte mizerabili.

Bolboacă nu îndrăzneşte a încuviinţa opiniile ce Dăngescu avea pentru fiul său cu atît mai puţin a adăoga pe ale sale. Mai-nainte de toate, respectul ce el avea pentru Dăngescu şi mai mult încă pentru Alexandru îi impunea tăcerea cea mai absolută, cînd conversaţia cădea asupra împrejurărilor de familie. El se mulţumi de astădată a fixa parchetul şi a privi pe furiş pe stăpînul său care se preumbla agitat în tot lungul camerei.

— Aide, pleacă, Neagule, zise în fine Dăngescu ; şi vezi de te informează cum trebuie despre cele ce vorbirăm.

— Acum nu este timpul, cocoane, observă Neagu după o mică gîndire. Este încă ziuă şi nu-mi poci face cercetările cum trebuie. Întîmplîndu-se iar ca domnu Alexandru să fie în casa cojocarului şi simţind că mă învîrtesc pe acolo, va pricepe, se va feri şi ce este mai sigur poate să mă aleg şi cu o bătaie bună. În noaptea aceasta voi sta neîncetat la pîndă, şi pe cît mă vor ajuta capul şi întîmplarea, mă voi sili să pătrunz şi să intru cum trebuie în toate secretele.

— Ai dreptate... da, ai toată dreptatea. Aşadar, să te duci noaptea şi prea tîrziu încă, căci Alexandru numai la o oră înaintată a nopţei poate să fie acolo, dacă va fi avînd vreo legătură cu fata Sălcianului.

După această întreţinere, care se sfîrşi aci, Dăngescu îşi aprinse ciubucul, iar Bolboacă se coborî în camera sa unde începu a se gîndi profund asupra modului celui mai nemerit prin care să reuşască a face descoperirea proiectată.

Pendula suna patru ore cînd domnu Lobadă care, după ce vizitase pe o franceză, veni, după promisia dată, să prînzească cu Dăngescu şi să-i comunice rezultatul judecăţei.

Finele volumului I